

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

A

**VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2010

Jana Petrášková

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

A

**VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI**

**Domácí násilí – celospolečenský problém
(Native force – all society problem)**

Vypracovala:	<i>Jana Petrášková</i>
Vedoucí bakalářské práce:	<i>doc. JUDr. František Novotný, CSc.</i>
Studijní obor:	<i>Sociální pedagogika Specializace bezpečnostně právní</i>
Datum odevzdání :	<i>2.2.2010</i>

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Název práce: Domácí násilí – společenský problém

Zadání práce: Cílem práce je vymezit základní charakteristiku domácího násilí se zaměřením na viktimizaci a typologii oběti domácího násilí. Práce vysvětlí možnosti pomoci obětem domácího násilí, krizovou intervenci a možnosti orgánů státní správy, samosprávy a neziskových organizací. Dále bude provedena analýza novely trestního zákona s důrazem na vymezení nových skutkových podstat týkajících se dalších z forem omezování osobní svobody.

Jméno studenta: Jana Petrášková
Ročník: 3.
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Vedoucí práce: doc. JUDr. František Novotný, CSc.
Katedra: Společenských věd FM VŠE
Datum zadání: 31.3.2009

Prohlášení:

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma „Domácí násilí – celospolečenský problém“ jsem vypracovala samostatně.

Použitou literaturu a podkladové materiály uvádím v přiloženém seznamu literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

České Budějovice, únor 2010

Jana Petrášková

Anotace

Domácí násilí – celospolečenský problém

Práce si klade za cíl vymezit základní charakteristiku domácího násilí se zaměřením na viktimizaci a typologii oběti domácího násilí. V práci uvádím možnosti, jak pomoci obětem domácího násilí, možnosti orgánů státní správy, samosprávy a neziskových organizací, krizovou intervenci. Provádím analýzu současného trestněprávního stavu s vymezením nových skutkových podstat týkajících se dalších z forem omezování osobních svobod a v části praktické uvádím skutečné příběhy obětí domácího násilí a provádím výzkum s cílem zjistit, jak týrané ženy zpětně hodnotí pomoc a přístup orgánů činných v trestním řízení a profesních institucí zabývajících se uvedenou problematikou a získané informace porovnávám s informacemi získanými z odborných publikací.

Annotation

Domestic violence – all-society problem

The work aims to define the basic characteristics of domestic violence with a focus on victimization and typology of victims of domestic violence. At work I mention ways to help victims of domestic violence, the possibilities of state administration bodies, local government and non-profit organizations, crisis intervention. I analyze an amendment to the Penal Code defining new factual elements relating to other forms of restriction of personal freedoms. In the practical part of this work I mention real stories of domestic violence victims and do the research to find out how battered women reevaluate the assistance and the access by law enforcement and professional institutions dealing with that issue and compare the information with information obtained from professional publications.

Poděkování:

Ráda bych poděkovala váženému

doc. JUDr. Františkovi Novotnému, CSc.

za cenné rady, náměty, inspiraci a konzultační pomoc při zpracování mé práce

OBSAH

ÚVOD.....	9
1. DOMÁCÍ NÁSILÍ.....	11
1.1 ZNAKY A DRUHY DOMÁCÍHO NÁSILÍ	11
1.2 PŘÍČINY DOMÁCÍHO NÁSILÍ	13
1.3 SPIRÁLA NÁSILÍ	15
2. OBĚŤ DOMÁCÍHO NÁSILÍ	17
3. NÁSLEDKY TRESTNÉ ČINNOSTI NA OBĚŤ	22
3.1 PSYCHOLOGICKÉ HLEDISKO	22
3.1.1 Posttraumatické poruchy	22
3.1.2 Syndrom týrané ženy	23
3.1.3 Využití soudně znalecké činnosti	25
3.2 SOCIÁLNÍ HLEDISKO	27
4. DOMÁCÍ NÁSILÍ Z POHLEDU TRESTNĚ PRÁVNÍHO	29
4.1 PRÁVNÍ RÁMEC OCHRANY PŘED DOMÁCÍM NÁSILÍM V ČESKÉ REPUBLICE	29
4.2 PRÁVNÍ ÚPRAVA DO 31.5.2004.....	29
4.3 PRÁVNÍ ÚPRAVA PO 1.6.2004	30
4.4 PRÁVNÍ ÚPRAVA DOMÁCÍHO NÁSILÍ PO 1.1.2007	33
4.5 PRÁVNÍ ÚPRAVA PO 1.1.2010	35
5. AKTIVITY V ŘEŠENÍ PROBLEMATIKY DOMÁCÍHO NÁSILÍ	42
5.1 AKTIVITY STÁTU, NEVLÁDNÍCH ORGANIZACÍ A OBČANSKÝCH SDRUŽENÍ V OBLASTI OCHRANY PŘED DOMÁCÍM NÁSILÍM.	42
5.1.1 Závěry reprezentativního výzkumu o.s. Bílého kruhu bezpečí	45
5.1.2 Krizová intervence.....	46
5.2 NEGATIVA V POSKYTOVÁNÍ POMOCI OBĚTEM DOMÁCÍHO NÁSILÍ	49
5.2.1 Odškodnění oběti	50
5.2.2 Řešení bytové otázky	52
6. SKUTEČNÉ PŘÍBĚHY	55
7. VÝZKUM	63
7.1 CÍL, METODIKA A ORGANIZACE VÝZKUMU	63
7.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	64
7.3 POPIS ZÍSKANÝCH DAT	65

7.4 VÝSLEDEK VÝZKUMU VE VZTAHU K CÍLI	71
ZÁVĚR	75
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	76

ÚVOD

Domácí násilí, které lze považovat za jednu z nejrozšířenějších a nejskrytějších forem násilí ve společnosti, má celosvětový rozměr. Domácím násilím se rozumí týrání a násilné jednání, které se odehrává mezi osobami blízkými, žijícími spolu ve společně obývaném bytě nebo domě. Násilná osoba získává a udržuje kontrolu a moc nad obětí a nutí ji, aby se podřídila její vůli. Domácí násilí prochází určitými fázemi vývoje, od útoků na lidskou důstojnost, ohrožení zdraví až po ohrožení života oběti. Násilné jednání negativně ovlivňuje nebo poškozuje oběť, narušuje její psychickou stabilitu, poškozuje rozvoj její osobnosti nebo omezuje svobodu. Vyskytuje se všude okolo nás, v rodinách sociálně slabých, ale i dobře zaopatřených.

Podnětem pro zpracování bakalářské práce je má profesní zkušenost s řešením případů domácího násilí. Problematiku domácího násilí se pokusím popsat jak z teoretického, tak i z praktického hlediska, včetně vyjádření svých úvah, názorů a poznatků, které jsem získala během své praxe.

Cílem mé práce je proniknout do problematiky domácího násilí z pohledu oběti - ženy. Součástí práce je i zamyšlení se nad dopady domácího násilí pro oběť a získání názorů, postojů a hodnocení od obětí domácího násilí o pomoci a přístupu orgánů činných v trestním řízení a ostatních pomáhajících profesí při řešení této problematiky. Získané informace od obětí budu porovnávat s informacemi dostupnými v odborných publikacích a zjišťovat shodnost teorie s praxí.

Bakalářskou práci jsem rozdělila do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část je věnována terminologii domácího násilí, viktimizaci, typologii oběti domácího násilí a důsledkům, které oběť prožívá po spáchání násilného jednání. V práci se také zaměřím na analýzu vývoje právní úpravy domácího násilí, na novelizaci trestního zákona v souvislosti s novou skutkovou podstatou trestného činu vymezující domácí násilí a na nově zavedenou skutkovou podstatu problematiky nebezpečného pronásledování jako další formu omezování osobní svobody. Závěr teoretické části je věnován možnostem orgánů státní správy, samosprávy a neziskových organizací v pomoci obětem domácího násilí, ale i nedostatkům v oblasti finanční a materiální pomoci obětem.

V praktické části uvádím tři případové studie obětí domácího násilí a kvalitativní výzkum za využití techniky sběru dat - rozhovoru pomocí návodu s jednotlivými oběťmi domácího násilí z uvedených v případových studiích, ve vztahu k cíli bakalářské práce.

Při zpracování bakalářské práce vycházím z odborné literatury, právních předpisů, odborných časopisů, článků a informací z internetových stránek a materiálů orgánů činných v trestním řízení.

1. DOMÁCÍ NÁSILÍ

1.1 ZNAKY a DRUHY DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Autoři definují znaky domácího násilí:

- **soukromí jako místo činu** – k domácímu násilí dochází na místech, kde je možnost skrýt násilí před společností. Jedná se především o společný dům, byt, ale i jiná prostředí, jako je rekreační chata, hotelový pokoj, vozidlo,
- **opakování násilí a dlouhodobost** - domácí násilí není jednorázová událost. Má svou historii, dochází k němu opakovaně a může zůstat řadu let skryté. V opakování a dlouhodobosti spočívá nebezpečnost domácího násilí,
- **vzrůstající intenzita násilí** - počátek domácího násilí se projevuje útoky vedené proti lidské důstojnosti, které nedosahují intenzity trestného jednání, mohou být bagatelizovány. Později vedou proti zdraví, nabývají intenzity a v závěru mohou vyústit v útoky proti lidskému životu. Ve vztahu se střídají fáze klidu, agrese a usmiřování,
- **uplatnění moci a kontroly** - identifikačním znakem domácího násilí je jasné vymezení role, kdo je pachatel a kdo oběť. Postavení oběti a pachatele je neměnné, pachatel uplatňuje kontrolu nad životem oběti. V domácnostech, kde dochází k vzájemným hádkám nebo rvačkám nejde o domácí násilí,
- **vzájemná blízkost a provázanost oběti a pachatele** - pachatel i oběť jsou si blízkými a důvěrnými osobami. Pojí je partnerský vztah,
- **ambivalentní postoj oběti k pachateli** - Oběť domácího násilí se chová jinak, než oběť, která byla napadena cizím pachatelem. Přáním oběti je domácí násilí zastavit a žít ve vztahu dál. O potrestání pachatele oběť nestojí. Důvodů, proč oběť s pachatelem zůstává je mnoho. Počínaje zastrašováním oběti pachatelem nebo jeho rodinou, spojitost společné domácnosti, nedostatku finančních prostředků a z toho plynoucí nemožnost finančního nebo materiálního vypořádání a ztráty bydlení nebo jednoduše zamilovaností oběti do pachatele a víra v jeho polepšení.¹

¹DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J.: *Domácí násilí se zaměřením na problematiku oběti*. Pracovní manuál. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, Středisko pro výchovu k lidským právům a profesní etiku. 2005. s. 8-9

Odborná literatura pracuje s druhy domácího násilí:

- **fyzické** – strkání, fackování, bití pěstmi, tahání za vlasy, pálení, kopání, smýkání, ohrožování zbraní nebo nožem, házení předmětů, znehybňování obětí,
- **psychické** – slovní týrání, ponižování, zesměšňování na veřejnosti i v soukromí, neustálou kontrolu průběhu dne, výslechy, vyhrožování nebo zveřejňování údajů o osobě,
- **sexuální** – zahrnuje všechny sexuální činy, které jsou na oběti vynucovány, které oběť podstupuje nedobrovolně nebo s nechutí,
- **ekonomické** – zamezení možností oběti disponovat finančními prostředky ať rodinnými nebo vlastními,

Druhy domácího násilí lze dále dělit:

- **sociální** – omezování a izolace kontaktů oběti s rodinou, výsada pachatele rozhodovat ve všech oblastech společného života, využívání dětí jako nátlaku na oběť,
- **emocionální** – soustavná kontrola činností oběti, zesměšňování oběti na veřejnosti, citové vydírání.²

Formu fyzického násilí můžeme charakterizovat tím, že zanechává zpravidla viditelné stopy v podobě tělesných poranění. Psychické neboli emocionální násilí značí neviditelné násilí. Sexuální násilí je projevem v omezování osobní svobody až po znásilňování a ekonomické násilí jako z normy vybočující kontrola nebo odnímání finančních prostředků oběti. Existují i další formy násilí. Kriminology a sociology je zkoumán nový typ domácího násilí a to partnerské násilí mezi mládeží. Osoby z řad mládeže vystupují jako partneři, mezi nimiž se odehrává určitá forma násilí. Na jednu stranu nalezneme určitá specifika, která se shodují se znaky domácího násilí, ale na druhou stranu kritérium společného soužití není jednoznačné. V České republice tato problematika (na rozdíl od zahraničí) nestojí v centru pozornosti a výskyt tohoto jevu není rozpracován.³ Necháme se překvapit, jestli se tomuto druhu násilí budeme muset v praxi také s odstupem času věnovat.

²VOŇKOVÁ, J.; HUŇKOVÁ, M.; a kol.: *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 1. vyd. Praha: proFem, 2004. s. 20, srov. DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J.: *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí. Pracovní manuál*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, Středisko pro výchovu k lidským právům a profesní etiku. 2005. s. 9

³Nad některými specifiky partnerského násilí mezi mládeží. *Trestní právo*, 2008, č.7-8, s. 26

1.2 PŘÍČINY DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Kde se stala chyba? Jak vlastně všechno vůbec začalo? Co ovlivňuje skutečnost, že obyčejné hádky vyústí v hrubé činy? Proč se stanou nekontrolovanými a stupňují se? Hledání příčin ve vztahu je složité. Ani samy oběti často netuší, jak vše vlastně začalo.

Výzkum v oblasti sociologie uvádí následující příčiny domácího násilí:

- většina domácího násilí má původ v obyčejných a běžných konfliktech
 - partneři se hádají kvůli výchově dětí, vedení domácnosti, rozdělení povinností nebo kvůli rodinným příslušníkům,
- ve vztahu se vyskytne nějaký zlomový okamžik
 - těhotenství
 - narození dítěte
 - rozchod nebo rozvod,
- z určité části ovlivňují mužovo chování neúspěchy nebo problémy v zaměstnání, ale není to tak častý podnět k domácímu násilí
 - spíše bylo potvrzeno, že agresivita vznikla v době, kdy partnerka v zaměstnání povýšila a má tedy vyšší profesní pozici než partner,
- alkohol
 - statistiky dávají těmto názorům za pravdu pouze z určité části
 - ale studie poukazují na fakt, že alkoholismus a násilí spolu úzce souvisí, alkohol násilí podporuje, stupňuje a zintenzivňuje,
- žárlivost
 - je častým a rozšířeným jevem. Psychologové rozlišují dva typy žárlivosti:
Normální žárlivost – když má člověk pocit, že je vztah s partnerem ohrožen, tak ze strachu a zlosti nepřiměřeně reaguje. Člověk pochybuje o sobě samém, své atraktivitě a důležitosti, o partnerovi.

Chorobná žárlivost – je permanentní a hraničí s posedlostí. Člověk k ní nemá žádný důvod, partnerku sleduje, kontroluje jí poštu, e-maily, sms zprávy, vadí mu, když se stýká s kolegy, přáteli, snaží se jí co nejvíce odcizit od společenského života. Tato nepřiměřená kontrola je také jednou z forem násilí.⁴

Jiná autorka řadí uvedené příčiny domácího násilí mezi významné faktory, ale zároveň je označuje jako zjednodušující tvrzení. Uvádí, že tyto příčiny ovlivňují pouze dobu vzniku domácího násilí, startéry jednotlivých incidentů, četnost, reakce oběti, atp.

⁴BUSCOTTE, A.: *Z pekla ven. Žena v domácím násilí*. Praha: Computer Press, a.s., 2008. s. 60-61

Uvádí publikaci *Current Controversies of family Violence*, kde příčiny domácího násilí patří i po 35 letech výzkumů a legislativních změn v praxi ke sporným tématům.

Doporučuje vycházet z integrujícího modelu, který kombinuje různé teorie a postihuje všechny faktory, které se na vzniku domácího násilí podílejí. Jde o:

- **makrosystémové faktory** – společenské normy, předsudky; vedoucí úloha muže v hierarchii hodnot,
- **exosystémové faktory** – postavení a problémy rodin, reakce institucí na domácí násilí; nezaměstnanost, nízký příjem a vzdělání, nedostupnost sociální sítě,
- **mikrosystémové faktory** – moc a kontrola uvnitř rodiny, typy interakce; rizika rodinného života,
- **individuální faktory** – individuální charakteristika pachatele a oběti⁵

Ani já nepřinesu ze své praxe žádné poznatky o příčinách domácího násilí. Oběti, se kterými jsem hovořila uváděly, že v domácnosti prožívaly mnoho vulgárních nadávek, křiku, stálého kritizování, zesměšňování, pohrdání, pokořování, výhrůžky a následné zbití. Jednalo se např. o neshody ve způsobu vedení domácnosti a dětí. Partner obětem určoval domácí povinnosti, kontroloval je, nařizoval a zakazoval, co oběť smí a co nesmí, manipuloval dětmi proti obětem, nebo jim vyhrožoval zamezením kontaktu s nimi, vyhrožoval obětem spácháním sebevraždy, ponižoval je, že jsou neschopné, k životu nepotřebné. Zakazoval obětem kamkoliv chodit, stýkat se s přáteli, rodiči.

Dalšími příčinami bylo např. nalezení atraktivního zaměstnání nebo nalezení zaměstnání či odchodu oběti do zaměstnání po mateřské dovolené, v neopodstatněné žárlivosti, po příchodu opilého partnera z restauračního zařízení, neshodách v sexu, neúspěších partnera, omezeném přístupu k finančním prostředkům, atd.

Oběti se shodovaly, že byly bité kvůli skutečnostem, které nemohly nijak ovlivnit, nebo které se partnerovi jednoduše nelíbily. Jednalo se o maličkosti, nepodstatné věci. Partner oběti vždy jen něco určoval, nařizoval, zakazoval, projevoval svou moc, nadřazenost a dominantní pozici. Přikláním se k názoru, že příčiny domácího násilí jsou různorodé a na sebe navazující. I osobnost pachatele se sklonem shora uvedených reakcí vynucujících si moc, má na domácím násilí velký význam.

⁵ ČÍRTKOVÁ, L.: Moderní psychologie pro právníky. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008. s.41

1.3 SPIRÁLA NÁSILÍ

Jak jsem uvedla, příčiny násilného chování mohou být různé. Co ale většinou bývá stejné, je další průběh a vývoj vztahu a chování násilníka poté, co zaútočil. Většinou má podobný scénář. Odehrává se v cyklech a pro ženu je těžké vztah ukončit. Období násilí je obvykle následováno omluvami. Agresor svých činů lituje a slibuje, že se změní. Slibuje, že v budoucnu bude všechno jiné a prosí ji o odpuštění. Následuje období líbánek a zdá se vše být na dobré cestě. Žena věří, že incident byl opravdu poslední a že se muž změnil. Časem se ale napětí začne opět stupňovat, dojde k dalším násilným jednáním a cyklus se opakuje.

V literatuře jsou uváděny **stupně násilí**:

- **stupňování násilí** – partneři se hádají, žena pociťuje, že ve vztahu vládne napjatá a negativní atmosféra. Muž se cítí být ženou vyprovokován a začne být verbálně agresivní. Žena se snaží být opatrnější, někdy se svému muži vyhýbá, aby zbytečně nedocházelo ke konfliktům. Někdy se snaží být ještě milejší, starostlivější a vstřícnější. Jinak se chovají ženy, které se již s cykly násilí setkaly. Vědí, že se násilné chování bude opakovat, bez ohledu na to, jak moc se snažily zachovat klid. Někdy se stává, že pokud žena vycítí incident, snaží se ho sama nějakým způsobem vyprovokovat. Ale to proto, že chce celou věc urychlit, jednoduše konflikt chce mít rychle za sebou,
- **exploze** – u muže dochází k agresii na ženě. Žena nemá kontrolu nad partnerovým jednáním. Netuší, kdy ji muž napadne a jak útok bude dlouho trvat. Reakce žen na násilné chování jsou různé. Některé utrpí emocionální kolaps, jsou deprimované, zoufalé a situaci shledávají jako bezvýchodnou a beznadějnou. Jiné ženy naopak muže opouštějí, hledají pomoc u rodiny nebo přátel, volají policii nebo se snaží muži ubránit. Oběti, se kterými jsem byla v kontaktu mi sdělovaly, že v počátcích domácího násilí se snažily hněv agresora minimalizovat, zmírnit jeho agresi. Plnily jeho požadavky, podřídily se jeho vůli, prosily o odpuštění, protože trpěly pochybnostmi, že byla vina na jejich straně. Nepomýšlely na útěk od agresora, protože se bály. Navíc měly pocit, že ani nemají kam utéct. Později se jen nechávaly zbít,
- **líbání** – muž se začne omlouvat, nosí ženě květiny, zahrnuje ji něhou. Dává ji najevo, že je mu vše líto. Začne pomáhat v domácnosti, starat se o děti, omlouvat se a slibuje, že už ji napadat nebude. Snaží se udělat cokoli, aby mu žena odpustila a aby se usmířili.⁶

⁶ BUSCOTTE, A.: *Z pekla ven. Žena v domácím násilí*. Praha: Computer Press, a.s., 2008. s. 64-66

Tato fáze pro ženu znamená odlehčení a uvolnění. Věří, že se muž opravdu změnil a myslí si, že má ještě naději na šťastný vztah. V této naději začne žena celou situaci bagatelizovat, podceňovat a vinit se, že příčinou násilí byla ona sama.

Většina obětí mi při výslechu popisovala, jakými způsoby je partneři ponižovali, trestali, bili. Některé oběti plakaly, ale vzápětí útoky svých partnerů začaly omlouvat. Uváděly, že si samy mohly za to, že je partner zbil. Ony ho vyprovokovaly nebo neudělaly to, co jim partner nakázal, apod.

A ve většině případů přijde další fáze cyklů a násilí se opakuje. V domácnosti panuje velmi napjatá atmosféra, stoupá agrese a dochází k vyhocení situace.

Je nepochopitelné, jak se oběť mohla nechat násilníkem tak ovlivnit a zmanipulovat, že nechala partnera překročit hranice její lidské důstojnosti. Jak mohla s násilným partnerem tak dlouho žít a trpět?

Autorka tuto skutečnost vysvětluje tak, že v první fázi násilí dochází ke svedení a polapení oběti a ve druhé k vlastnímu násilí. V počátku přípravy a jejím průběhu je oběť znejistěna a destabilizována, až postupně ztrácí sebedůvěru. Dochází tak k tzv. „vymývání mozku“. Na oběť působí:

- **svádění** – spočívá v připoutání oběti k násilníkovi, ale také v právním smyslu ve zkorumpování oběti a svedení ji k nesprávnému jednání. Násilník vše přeručuje, jedná skrytě a překvapivě, útočí přímo. Nejedná se o žádné pobláznění jako v případě idealizace milovaného partnera, kdy člověk odmítá vidět chyby a slabosti milované osoby, ale o včlenění oběti do vlivu násilníka s cílem ji zničit,
- **vliv násilníka na oběť** – spočívá v donucení oběti myslet, rozhodovat nebo se chovat jinak, než je její přirozeností. K tomuto ovlivňování dochází skrze svádění a manipulaci,
- **ovládnutí** – je získání intelektuální nebo morální převahy násilníka nad obětí. Oběť je k násilníkovi připoutávána a nucena k závislosti, souhlasu, přitakávání.

Ovládnutí obsahuje destruktivní složku, protože neutralizuje přání oběti a ničí její jedinečnost. Odolnost oběti a její možnost odporu postupně slábne, oběť ztrácí veškerou schopnost kritiky a není schopna myslet. V této strategii nelze oběť hned zničit, násilník si jí musí postupně podmanit a udržovat ji „ve svých službách“. Násilník si musí uchovat moc a mít vše pod kontrolou.⁷

⁷ HIRIGOYEN, M.: *Psychické násilí v rodině a v zaměstnání*. Praha: Academia, 2002.

2. OBĚŤ DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Poznatky o obětech trestných činů nalezneme ve **viktimologii**, nauce o obětech trestné činnosti. Viktimologie a kriminalistická viktimologie jako vědní disciplína je podle mého názoru důležitým přínosem pro práci všech profesí, které pracují s oběťmi trestných činů a které se zabývají i problematikou domácího násilí. Obecně se pojem oběti nevztahuje jen k trestným činům, ale i na oběti přírodních katastrof, tragických neštěstí, teroristických akcí. Přispívá tedy i k pochopení problémů a tragických životních situací všech osob, které postihl nešťastný osud.⁸ V této kapitole se budu zabývat rolí oběti, zmíním se o typologii oběti, kterou lze charakterizovat v případech domácího násilí, vymezím předmět a fáze viktimizace, uvedu, co je to reviktimizace a zaměřením se zejména na sekundární viktimizaci z pohledu orgána činného v trestním řízení při řešení problematiky domácího násilí.

Obětí domácího násilí se může stát jakákoliv osoba. Oběť může být velmi úspěšná, inteligentní i dominantní a proti domácímu násilí může být zcela bezbranná. Neexistuje ani žádný osobnostní sklon, aby se člověk stal obětí domácího násilí. Jedinou příčinou může být a i ve své praxi jsem se setkala s případy, kdy se oběť domácího násilí nechala týrat, protože byla týrána svými rodiči v dětství. Také si musíme uvědomit, že oběť domácího násilí, která byla napadána řadu let nejbližší osobou, se bude chovat jiným způsobem, než oběť, která byla napadena cizí, neznámou osobu, např. byla loupežně přepadena nebo znásilněna na ulici. Pro oběť domácího násilí je přirozené, že násilného partnera dlouhou dobu omlouvá a toleruje. V rámci zkoumání obětí trestných činů se uplatňuje typologický přístup. Získané poznatky o obětech jsou řazeny do skupin (typů) a psychology jsou užívány kritéria podle:

- chování (z nevědomosti, neopatrnosti, provokující chování, útočné chování),
- věku (děti, dospělí, staří lidé),
- pohlaví (žena, muž),
- vztahu (osoby cizí, známé, blízké),
- životního stylu (riziková povolání),

⁸ ČÍRTKOVÁ, L.; VITOUŠOVÁ, P.: *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. s. 11.

Další druh dělení, který lze považovat za nejpoužívanější a nejpraktičtější, je podle:

- **zažitého trestného činu** - typologie kopíruje kategorie deliktů používaných v kriminologii - kam právě řadíme domácí násilí, dále sexuální násilí, fyzické násilí ale patří sem i oběti, kterým byla způsobena majetková újma,
- **reakce na trestný čin** – je reakce oběti na chování pachatele, která může být aktivní, pasivní, panická,
- **interakce obětí – pachatel** - tato typologie patří mezi nejznámější a rozlišuje pět základních typů obětí:
- **zúčastňující se obětí** – kam řadíme domácí násilí. Pachatel a oběť se znají a interakce mezi nimi ovlivňuje motivaci pachatele
- **nezúčastňující se obětí** – nedochází ke vzájemnému kontaktu mezi obětí a pachatelem, oběť nemá možnost vnímat ohrožení,
- **provokující oběť** – oběť podcenila nebezpečnost situace, neodhadla pachatele, záměrně nebo bezděčně se vystavila nebezpečí,
- **latentní oběť** – jde o skutečnosti, které nejsou na veřejnosti proječovány. Jedná se o skryté trestné činy páchané zejména v rodinách, domácnostech,
- **nepravá oběť** – náhodná oběť. Útok pachatele směřoval na jinou osobu, která se ocitla na nesprávném místě a v nesprávné době.⁹

Zúčastňující se oběť a latentní oběť jsou charakteristickými typy pro domácí násilí. Soukromí a vzájemná blízkost a provázanost oběti s pachatelem jsou dva z hlavních znaků domácího násilí.

Předmět viktimologie se ve vztahu k domácímu násilí zabývá:¹⁰

- **osobou oběti** – objektem domácího násilí se může stát jakákoliv žena, bez ohledu na věk, vzdělání, kulturu, ekonomický status, postavení ve společnosti. Proto v případech domácího násilí neexistuje žádný osobnostní profil oběti,
- **vztahy mezi obětí a pachatelem** – pro domácí násilí je typický komplikovaný vztah mezi obětí a pachatelem, mezi osobami blízkými
- **procesem viktimizace** – zde se projevuje charakteristická závislost oběti na pachateli a cyklu násilí. Oběť je ovládána vývojem násilného vztahu, promítá se do loajality vůči násilníkovi a tak brání oběti vymanit se ze vztahu. Domácí násilí je nástrojem k prosazení mocenské moci,

⁹ ČÍRTKOVÁ, L.: *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2004

¹⁰ VOŇKOVÁ, J.; HUŇKOVÁ, M.; a kol.: *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 1. vyd. Praha: proFem, 2004. s 71-73.

- **rolí oběti v trestním řízení**
- **pomocí oběti** – která se projevuje v pomoci sociálně-psychologické, v řadě poradenství, azylů, pomoci v případech trestního řízení, uplatnění náhrady škody způsobené obětí násilným trestným činem, finanční pomoci, pomoci zmocněnce,
- **ochranou před sekundární viktimizací** – realizacemi plošných kampaní na ochranu žen před domácím násilím pro veřejnost

„Procesem zraňování a poškozování jedince,¹¹ je **viktimizace**. Z osoby se stává oběť určitého trestného činu. Viktimizaci lze vysvětlit jako silně stresující událost, která se projevuje nenadálostí, neočekávaností a nepředvídatelností. Není tedy možné, aby se oběť na událost připravila. Viktimizaci oběť pociťuje jako krizi, která ohrožuje její osobnost.

Fáze viktimizace:

- **primární** – (přímá oběť), jedná se o újmu způsobenou pachatelem. Vzniká bezprostředním působením trestného činu a tím se člověk stává obětí,
- **sekundární** – (nepřímá oběť), k újmě dochází po spáchání trestného činu a nesouvisí s chováním pachatele. Podstata této viktimizace se dá vyjádřit jako nezáměr o potřeby oběti na ochranu její důstojnosti,
- **terciální** – vyjadřuje stav, kdy oběť není schopna se vyrovnat s traumatickou událostí, i když došlo k nápravě nebo odškodnění. Chování a myšlení oběti se po události mění. Oběť není schopna navázat na svůj původní životní styl, zaměstnání, zájmy.

V souvislosti s viktimizací obětí lze zmínit i **reviktimizaci**, kterou můžeme sledovat právě u případů domácího násilí. Jedná se o opakovanou viktimizaci oběti a je předpoklad, že oběť bude v blízké době opět napadena. Pachatel s obětí bydlí a tím je mu umožněn snadný přístup k oběti. Je to typický znak domácího násilí a riziko reviktimizace je zde vysoké. Oběti je tak znemožněno se chránit nebo se pachateli vyhnout, než u jiné trestné činnosti. Za další zdroj reviktimizace lze považovat případy obětí, které zůstávají v kontaktu s pachatelem i po rozvodu nebo po odchodu partnera z domácnosti. Protože partneři pojí společné děti a otec má právo na styk se svými dětmi, dochází tak při předávání dětí k dalším kontaktům a násilným střetům oběti s pachatelem.

Ráda bych se ve své práci vyjádřila k sekundární viktimizaci. Kontakt oběti s orgány činnými v trestním řízení, tedy příslušníky Policie České republiky, soudci, ale i soudními znalci, lékaři apod., bez kterých nelze protiprávní situaci uvnitř rodiny rozkrýt, bývá pro

¹¹ ČÍRTKOVÁ, L.; VITOUŠOVÁ, P.: *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. s. 12.

oběť stresující. Oběť se ocitne v roli poškozené, je vyslýchána. V případě, že oběť není dostatečně informována o dalších postupech, neví, co ji čeká. Nezná svá práva a je takovým jednáním dále zraňována. Může trpět pocitem nedůstojnosti nebo i nespravedlnosti. Může se cítit poníženo, když jsou jí kladeny nepříjemné otázky. Je nutné si uvědomit, že správným a srozumitelným poučením lze účinně docílit, aby se oběť necítila jen jako objekt vyšetřování a zdroj důkazů, ale rovnoprávnou procesní stranou.

Dalším zdrojem sekundární viktimizace jsou media. Hlavní náplní televizních pořadů a novin je senzacechtivost, tragedie, neštěstí a násilí. A výjimkou nejsou ani případy domácího násilí. Novinářům jde pouze o mediální byznys, ne o prožívání skutečného utrpení oběti. Je třeba si uvědomit, jak bychom se cítili my a jaká by byla naše reakce, kdyby naše problémy, neštěstí, prožívaná traumata byla zveřejňována v televizi?

I okolí oběti přispívá k utrpení oběti. Lidé se domnívají, že si oběť může sama za to, co se jí přihodilo, kritizují ji nebo se jí vyhýbají, jednají s ní jako by se nic nestalo. Taková kritika nejbližšího okolí oběť zraňuje a tím také oběť negativně ovlivňuje k návratu do normálního života. Podpora a důvěra rodiny, přátel a blízkých osob je pro oběť nejvhodnější pomocí v překlenutí její tíživé situace. Podpora oběti okolím nepomáhá jen oběti samotné, ale pomáhá i policistům a profesím pracujícím s obětí při řešení případu. Oběť lépe spolupracuje, komunikuje a tím máme možnost získat řadu důležitých informací k zadokumentování trestného činu.

Jak tedy pomoci oběti domácího násilí minimalizovat újmu z pohledu orgánů činných v trestním řízení? Nevhodné jednání policistů a necitlivé provedení výslechu bezpochybně vede k traumatizaci oběti. Výslech je základní vyšetřovací úkon, bez kterého se policejní praxe prakticky neobejde. (Z pohledu trestního práva lze na výslech pohlížet, jako na procesní úkon a z pohledu forenzní psychologie, jako na specifickou formu styku.) Cílem výslechu je získat, co nejvíce informací a věrohodnou a úplnou výpověď. Abychom takového výslechu docílili, je zapotřebí navázat s obětí pozitivní kontakt, který získáme vnímavým přístupem k vyslýchané oběti. Jak by měl podle mého názoru takový přístup vypadat a jak já se snažím s oběťmi komunikovat?

- již v prvním kontaktu s obětí se snažit o vytvoření pozitivní atmosféry, akceptovat ji jako člověka s problémem, s aktuálním psychickým stavem i individuálními zvláštnostmi,
- vyvarovat se navázání kontaktu z „moci úřední“, nepřijímat oběť v předem odsuzujícím hodnocení, vyvarovat se předsudkům,
- rozvíjet kontakt, informovat oběť o jejich právech a průběhu trestního řízení, od oběti ochotně přijímat informace, naslouchat ji, projevovat zájem,

- neprojevovat nezájem, problém nebagatelizovat,
- projevit porozumění, pomoci oběti se zbavit strachu, obnovit pocit bezpečí, poradit tak, aby to u oběti vzbudilo důvěru vypovídat a důvěru v orgány činné v trestním řízení,
- zvládat stres,

Je těžké profesionálně jednat s obětí. Ne vždy, se nacházíme v nejlepší psychické kondici, neřešíme své osobní problémy, nespícháme domů. Musíme bezodkladně a adekvátně řešit věci pod časovým stresem a tíhou odpovědnosti. Měli bychom s obětí jednat tak, aby byl dosažen cíl výslechu a byly navázány pozitivní interakce, které nás následně budou provázet po celou dobu vyšetřování. Toho lze docílit shora uvedeným přístupem

Je důležité mít dostatek času na výslech oběti. Ne vždy oběť s policisty naváže kontakt a získá důvěru ihned, nebagatelizuje problém, nevyhýbá se nebo si nevybavuje důležité skutečnosti, které jsou pro orgány činné v trestním řízení podstatné. Oběť vypovídá obecně až zmatečně, přeskakuje z jedné věci na druhou a tak je potřeba oběť v průběhu výslechu často přerušovat a nasměrovat ji k podstatě věci. Domácí násilí není jednorázovým napadením oběti, tak jako např. loupežné přepadení, znásilnění, ale trvá řadu let a je podmíněno dlouholetým vztahem k násilníkovi, ke kterému si oběť vytvořila osobní vztah, proto je výslech s obětí značně časově a psychicky náročný pro obě zúčastněné strany.

Ne každý vyslýchající se chová k oběti trestného činu taktně a odborně. Ne každý dovede oběti naslouchat, porozumět ji. S takovým přístupem jsem měla možnost setkat se i u mých kolegů, a protože jsem se dovedla vcítit do pozice oběti, se kterou bylo jednáno odměřeným až arogantním způsobem, uplatňuji ve svém jednání s obětí lidský přístup. Díky takovému přístupu zaznamenávám ze strany obětí, se kterými jsem jednala pozitivní zpětnou reakci. Později se na mě oběti obracejí i se obrací s jinými problémy, doporučují mě svým známým nebo při náhodném setkání ve městě se ke mně samy hlásí. A to mi dodává smysl mé práce.

3. NÁSLEDKY TRESTNÉ ČINNOSTI NA OBĚŤ

3.1 PSYCHOLOGICKÉ HLEDISKO

Většina obětí domácího násilí, se kterými jsem se setkala a které byly týrané, trpěly posttraumatickou poruchou, poruchu přizpůsobení nebo doznívajícím syndromem týrané osoby. Tuto skutečnost dokládají i různé odborné studie. Dopad trestného činu na oběť je individuální. Na vznik posttraumatické poruchy mají vliv především skutečnosti po spáchání trestného činu, reakce osob pracujících s obětí, blízkých osob a okolí, tedy zdroje sekundární viktimizace, které přispívají k ovlivnění oběti v její prospěch nebo neprospěch. Proto bych se chtěla ve své práci také zmínit o posttraumatické poruše, zdůraznit důležitost znaleckých posudků pro trestní řízení a tím porozumět obětem domácího násilí v prožívání traumatických událostí.

3.1.1 Posttraumatické poruchy

„Jsou reakcí na jednorázový traumatizující zážitek nebo na déletrvající stresovou situaci“, se kterými se člověk nedovede běžným způsobem vyrovnat, protože tento podnět neodpovídá standardnímu očekávání. Lidé nejsou vybaveni potřebnými kompetencemi, které by jim pomohly situace zvládnout.

Posttraumatické poruchy lze charakterizovat:

- znovuprožíváním a přetrváním traumatizující události ve vědomí,
- spojené s intenzivním strachem, pocitu bezmocnosti, hrůzy,
- a potřebou vyhnout se podnětům, které mohou být s touto zkušeností spojeny.

Dále:

- náhlostí,
- nečekaností,
- neodhadnutelností,
- vysokou intenzitou ohrožení.

Ke vzniku psychické poruchy dochází, když se oběti nepodaří traumatickou zkušenost zvládnout. Přetrvávají u ní různé chorobné příznaky, které trvají delší dobu a narušují prožívání i chování. Průběh poruchy závisí nejen na závažnosti vyvolávajícího podnětu, ale i odolnosti, stabilitě a psychické vybavenosti oběti. Na reakci okolí, které může fungovat jako zdroj podpory, ale i jako zátěž.

- **Akutní reakce** – vzniká bezprostředně po nepříjemné traumatizující události, zpravidla do několika minut. Příznaky mohou být různorodé, nejčastěji dochází k celkovému utlumení organismu, snížené pozornosti až k dezorientaci, apatii, zlosti, zoufalství, depresivní náladě, ztrátě zájmu. Příznaky během hodin až několika dnů samy odezní. Pravděpodobnost rozvoje posttraumatické stresové poruchy lze předpovědět ze závažnosti reakce a psychické vybavenosti osoby, která je u každého člověka jiná.
- **Posttraumatická stresová porucha** – příznaky této poruchy se dostavují až po delším čase, projevuje se jako oddálená a prodloužená reakce na traumatizující zážitek a také i delší dobu přetrvává. Kritickým obdobím pro její vznik je doba prvních třech měsíců, může se rozvinout do šesti měsíců po události a může trvat i několik let.¹² Je zařazena do mezinárodní klasifikace nemocí.
Postižený má problémy se vzpomínkami na traumatizující událost, události se mu mohou vracet ve vzpomínkách, snech, kdy je znovu prožívá. Vyhýbá se tak podnětům, které mu nepříjemnou situaci připomínají, izoluje se, ztrácí životní perspektivy. Trpí poruchou spánku, zhoršenou schopností koncentrace, je podrážděný.

3.1.2 Syndrom týrané ženy

„Pro popis důsledků násilí na ženách se začal užívat termín syndrom týrané ženy.“
Bývá definován na základě rozvoje charakteristických fyzických, psychických a sociálních symptomů jako jsou:

- deprese,
- nízké sebevědomí,
- izolace,
- znovuprožívání traumat,
- naučená bezmocnost,
- stažení se od okolí,
- poruchy příjmu potravy,
- vyčerpanost,
- bolesti hlavy, zad,
- vysoký krevní tlak,

které jsou důsledkem přímé osobní zkušenosti s opakovanými násilnými

¹² VÁGNEROVÁ, M.: *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. s 425-427

útoky pachatele a snížené možnosti oběti ovlivňovat vlastní život.¹³

Za typické příznaky syndromu jsou považovány:

- **minimalizace následků** – týraná žena minimalizuje skutečné následky, bagatelizuje zranění, zlehčuje intenzitu i nebezpečnost útoků,
- **sebeobviňování** – týraná žena věří, že za domácí násilí může sama, omlouvá násilníka, věří jeho falešným příslibům. Pro svá zranění udává nepravé důvody,
- **snížená akceschopnost** – týraná žena má z násilníka strach, chová se k němu vstřícně, ustupuje mu. Není schopna pochopit, že násilí svým chováním nevyprovokovala a má sklon věřit, že násilník je všemohoucí. Žena popírá možnosti záchrany.
- **příznaky psychotraumatu** – týraná žena trpí příznaky a dysfunkcemi psychického rázu.

Termín syndrom týrané osoby prošel i kritikou. Upozorňovalo se na skutečnost, že oběť, která jím trpí, může být duševně narušená, nenormální, negativní následky u obětí zdůrazňovaly dojem psychopatologie. Od roku 1992 byl ale syndrom charakterizován jako forma posttraumatické stresové poruchy a tím se i vyvrátily falešné mýty o domácím násilí.¹⁴

Důsledky domácího násilí pro oběť jsou specifické. „*Setkáváme se u nich s jevy, které u obětí jiných kriminálních činů nenalézáme*“¹⁵. Jedná se o:

- přetrvávající vazbu k agresorovi a setrvávání s ním
- zatajování závažnosti a příčin zranění
- popírání viktimizace

Příznaky se u jednotlivých obětí liší a různě kombinují. Proto neexistuje jediný profil týrané osoby. Syndrom týrané osoby má svůj vývoj a trvání. Dojde-li k ukončení násilného vztahu příznaky pomalu odeznívají.

Mohu potvrdit, že shora uvedené příznaky odpovídají obětem, se kterými jsem se setkala. Také souhlasím s tím, že sebeobviňování a minimalizace následků oběti je důležitým faktem k rozlišení mezi skutečnou a předstíranou viktimizací. Výpovědi obětí typu, „ale on mě napadl první, také jsem ho udeřila pěstí do obličeje, přece se nenechám zmlátit...“, svědčí o zveličování situace a působivém obviňování násilné osoby, tedy o vzájemném fyzickém napadání mezi partnery než o typickém domácím násilí. Oběti

¹³ MARVÁNOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M.: *Partnerské násilí*. Praha: Linde, s.r.o., 2008. s. 40-41

¹⁴ ČÍRTKOVÁ, L.: *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008. s. 26-31

¹⁵ ČÍRTKOVÁ, L.: *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008. s. 26

nám samy od sebe nesdělí žádné informace o problému, nechtějí mluvit, a proto je někdy těžké rozpoznat týranou osobu, pokud nevyhledala pomoc sama bezprostředně po incidentu. Oběti se stydí a uvádějí nepravé důvody svých potíží. Ale některé příznaky domácího násilí lze při prvním kontaktu upozorovat. Jde např. o projev nápadné vstřícnosti a laskavosti oběti, která nám chce ve všem vyhovět. Připisuje vinu za incidenty sobě, pachatele chrání. Protože má snížené sebevědomí, neváží si sama sebe, nerespektuje svoji osobnost. Je nejistá, nerozhodná a přesvědčená, že je neschopná, hloupá, je k ničemu. Bagatelizuje následky, např. „dyť se nic nestalo; on to tak nemyslel; on mě nechtěl uhodit, to já jsem ho vyprovokovala; on to udělal, protože se napil...“ Proto musíme být k oběti trpěliví, poskytnout ji dostatek času, naslouchat ji, ujistit ji, že je v bezpečí, protože potřebuje získat důvěryhodnou osobu, která s ní bude sdílet její trápení, a u které bude muset získat oporu.

A jak vzniku posttraumatické poruchy předejít?

- včasnou a správnou podporou v osobním i pracovním kolektivu oběti
- eliminací rizik poškozování oběti sekundární viktimizací
- včasnou odbornou intervencí

3.1.3 Využití soudně znalecké činnosti

Orgány činné v trestním řízení vyžadují psychologické služby zejména při řešení závažných a složitých případů v rámci soudně psychologické znalecké činnosti. Znalecký posudek musí splňovat stanovená kritéria a v závěru posudku se musí znalec vyjádřit k položeným otázkám. Má procesní význam a je soudem hodnocen jako důkaz. Psychologický posudek pak soudu významně pomáhá při hodnocení viny a odpovědnosti obžalovaného a může tak ovlivnit i úvahu soudce o výši trestu.¹⁶ Znalci nepřísluší provádět hodnocení důkazů a řešit právní otázky. Znalecká činnost je upravena v hlavě páté, čtvrtém oddílu trestního řádu.

V případě domácího násilí vedou k vypracování znaleckého posudku poškozené tři důvody:

- **posouzení věrohodnosti** – jedná se o případ, kdy výpověď pachatele stojí proti výpovědi oběti. Téměř ve většině případů řešení domácího násilí dle § 215a trestního zákona bývá znalecký posudek hlavním (přímým) důkazem svědčící ve prospěch oběti.

¹⁶ SOCHŮREK, J.: *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie*. Liberec: Studijní texty pro distanční studium, 2002. s. 49-50

Oběť bývá jediným svědkem trestného činu, jedinou osobou, která trestný čin vnímala svými smysly a tedy jedinou osobou, která má přímé informace o trestném činu. Smyslem psychologického znaleckého zkoumání je posoudit psychické kvality poškozené. Jde o zjištění tzv. obecné a speciální věrohodnosti.

- **Posouzení osobnosti, intelektu, duševního stavu a rozumových schopností chápání prožívaných událostí,**
- **Zjištění rozsahu psychické (emocionální) újmy, kterou pachatel způsobil oběti svým činem¹⁷**

Dále se znalec v posudcích vyjadřuje k:

- **paměťovým schopnostem,** které by měly umožnit objektivní reprodukci poškozené
- reakci poškozené na zátěžové situace, stres, konflikt, deprivaci
- obranným mechanismům poškozené, zda je snadno manipulovatelná a ovlivnitelná
- **sociální, rodinnou a partnerskou úroveň vztahů** poškozené s násilníkem, dynamiku jejich vzájemných vztahů
- **zda trpí syndromem týrané osoby**

Myslím si, že nejhorší variantou pro oběti domácího násilí je právě psychické týrání. Skutečnost, že oběti byly bité a zraněné, naprosto přehlížely. Chovaly se jako by se jich bití netýkalo. Tato forma týrání přivádí oběť k psychickému zhroucení, případně i k psychiatrické léčbě. Na rozdíl od fyzického násilí nejsou následky psychického násilí na oběti vidět a chybí důkaz. Proto odsuzují všechny orgány činné v trestním řízení, kteří v jednání s obětí kladou důraz jen na viditelná zranění, zranění podložená lékařskými zprávami, nebo na jiné záznamy. Psychický stav a psychické důsledky oběti přehlíží a opomíjejí skrytost a složitost odhalování domácího násilí. Je politováníhodné, když např. mladá žena na mateřské dovolené s malým dítětem byla nucena před manželem, který ji terorizoval, opustit rodné město s veškerým zázemím, kontakty a uchýlit se na řadu měsíců do psychosociálního centra. V řízení před soudem nebyl brán zřetel ani na skutečnost, že byl u ženy diagnostikován syndrom týrané ženy, a protože žena nebyla fyzicky napadána tak, aby vyhledala lékařské ošetření, nebo bylo prokázáno, že byla bita, soud shledal, že se ve věci nejedná o trestný čin.

¹⁷ ČÍRTKOVÁ, L.: *K čemu slouží znalecké zkoumání poškozených. Policista*. [online]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz-Ministerstvo vnitra - časopis Policista 9/2000-Micr>

3.2 SOCIÁLNÍ HLEDISKO

Domácí násilí nemá zničující důsledky jen pro oběť. V rodině, kde k domácímu násilí dochází, má devastující vliv na všechny její členy a zejména děti. Rodina má základní význam pro vývoj člověka a v rodině, kde dochází k domácímu násilí, přestává plnit své základní funkce, „*stává se nebezpečným místem*“¹⁸. Chování dospělých osob pak zásadním způsobem ovlivňuje vývoj lidské osobnosti, vývoj dítěte je ohrožován a poškozován. Děti z takových rodin jsou ovlivněny negativními následky, které se pak odrážejí v jejich dospělém životě. Děti se s rodiči identifikují, chování napodobují a učí se ho. Je pravděpodobné, že v těchto rodinách se dcera více ztotožní s obětí - matkou, zatímco chlapec spíše přebírá otcovo chování. V dospělosti se objevují tendence opakovat násilí, které zažily u svých rodičů. Těžko si utváří pozitivní citový vztah k partnerovi i k vlastním dětem.

V rodinách, kde je dítě přítomno násilí se vyskytuje vyšší pravděpodobnost, že dítě bude také zraněno. „Dítě je bezbranné, samo nedokáže situaci reálně vyhodnotit a většinou nemá možnosti ani prostředky účinně se bránit. V případě, že násilí není směřováno přímo proti dítěti, lze na takové dítě podle Světové zdravotnické organizace hledět, jako na týrané.“¹⁹

S problémy dětí z rodin, kde dochází k jakémukoliv násilí, se policejní orgány setkávají na základních školách. Učitelé nám telefonují, že dítě šikanuje ostatní děti ve třídě a neví si s ním rady. Takové děti se vyznačují agresivními útoky, jsou zlé. Mívají horší školní prospěch, bývají členy závadových part, inklinují k alkoholu a drogám. Jiné děti jsou opakem. Jsou tiché, zamlknuté, samotářské.

Některé děti bývají do konfliktu rodičů záměrně i nechtěně vtažené. Zejména matky od svých (starších) dětí očekávají, že konfliktní situaci pochopí, budou jí pomáhat s domácností, mladšími sourozenci, budou samostatnějšími a budou ji oporou. Záměrný je typický příklad rozpadu manželství, kdy rodiče nejsou schopni se domluvit na péči o děti. Děti bývají naváděny rodiči u koho zůstat. Rodiče si děti kupují a manipulují s nimi. To zaznamenávám především u otců, kteří svým dětem kupují různé věci, poskytují jim peníze, výhody a to jen proto, aby si dítě získali na svou stranu. Většinou muži v těchto rodinách a situacích disponují vyššími finančními částkami než ženy, které finanční

¹⁸ Domácí násilí. Trestní právo, 2002. č.5, str. 15

¹⁹ BEDNÁŘOVÁ, Z.; MACKOVÁ, K.; PROKEŠOVÁ, H.: *Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovníce a pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí*. s.38-39

prostředky nemají. Hledat a nacházet řešení v této oblasti je těžké a jen rodiče by měli jednat v zájmu svých dětí.

4. DOMÁCÍ NÁSILÍ Z POHLEDU TRESTNĚ PRÁVNÍHO

4.1 PRÁVNÍ RÁMEC OCHRANY PŘED DOMÁCÍM NÁSILÍM V ČESKÉ REPUBLICE

V České republice je domácí násilí řešeno dílčími zákony. Záruky lidských práv jsou v prostředí českého právního řádu zakotveny v předpisech nejvyšší právní síly, které předurčují charakter celého právního řádu. Je to Ústava a Listina základních práv a svod.

- **v Listině základních práv a svobod** lze vysledovat garanci oběti před domácím násilím. Především jako právo na život (článek 6), právo na ochranu nedotknutelnosti osoby a přípustnosti nelidského nebo ponižujícího zacházení (článek 7), právo na zachování lidské důstojnosti a osobní cti (článek 10 odst.1), právo na ochranu před neoprávněným zásahem do soukromého a rodinného života (článek 10 odst.2), ochrana vlastnického práva (článek 11 odst. 1,2), nedotknutelnost obydlí (článek 12), právo na ochranu zdraví (článek 31).²⁰

4.2 PRÁVNÍ ÚPRAVA DO 31. 5.2004

„Dlouhou dobu bylo na násilí uvnitř rodiny nebo partnerských vztahů pohlíženo jako na privátní záležitost. Pouze v případech, kdy byla jednoznačně překročena hranice k (těžkým) trestným činům, následovala oficiální reakce v podobě trestního stíhání.“²¹ Je třeba podotknout, že trestněprávní kriminologie pojem domácí násilí nezná. Jedná se o pojem sociologický či kriminologický.

Do 31.5.2004 trestní zákon v České republice nevymezuje toto protiprávní jednání v samostatné skutkové podstatě trestného činu, ale podřazuje ho pod skutkové podstaty různých násilných trestných činů, jako např: násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (§ 197a), výtržnictví (§202) uvedené v hlavě V., vražda (§ 219), ublížení na zdraví (§221, § 222) omezování osobní svobody (§ 231), vydírání (§ 234), porušování domovní svobody (§ 238), znásilnění (§241) uvedené v hlavě VIII., neoprávněné užívání cizí věci (§ 249), poškozování cizí věci (§ 257) uvedené v hlavě IX., zvláštní části zákona atd., kterých se pachatel může dopustit v jednočinných i vícečinných souběžích. Do tohoto

²⁰ Usnesení předsednictva ČNR č.2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. Sagit, a.s., 2007. s. 16-19

²¹ ČÍRTKOVÁ, L.: *Domácí násilí*. Kriminalistika [online] 2006, č. 3 [cit. 28.9.2009]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminlistika/2006/03/obsah.html>

data nebyla zákonodárcem vytvořena speciální skutková podstata trestného činu, která by specifikovala formální a materiální stránku domácího násilí jako protiprávního jednání.

Ochrana oběti v této době nebyla dostačující. Násilné útoky byly posuzovány samostatně a nejevily se závažně. Ve většině případech zůstával pachatel po odchodu policistů z místa deliktu v domácnosti s obětí a pokud byl někdy zadržen, byl v krátké době propuštěn a do společné domácnosti se vracel. To oběť nechránilo od dalšího útoku pachatele. Oběť tak zůstávala pod tlakem násilníka, měnila výpovědi nebo odmítala svědčit.

Až počátkem 90. let 20. století došlo ke změně společenského pohledu na domácí násilí. Nevládní neziskové organizace přispěly a pomohly prosadit změny v právní úpravě. Základním impulzem byl zvyšující se počet klientek, které nejčastěji hledaly pomoc v poradnách pro domácí násilí a také poznatek, že domácí násilí představuje celkový problém, který nelze řešit jen policejním opatřením, ale vyžaduje spolupráci dalších složek.

4.3 PRÁVNÍ ÚPRAVA PO 1.6.2004

V oblasti ochrany před domácím násilím přijala Česká republika novelu trestního zákona č. 91/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1961 ve znění pozdějších předpisů, jímž byla do hlavy VI., zvláštní části trestního zákona zavedena nová skutková podstata trestné činu, s účinností od 1.6.2004.

- **§ 215a - Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě**

odst. 1. Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společně obývaném bytě nebo domě, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

odst. 2. Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvláště surovým způsobem nebo na více osobách, nebo

b) pokračuje-li v páčání takového činu po delší dobu.²²

Trestní zákon vymezuje domácí násilí jako protiprávní jednání s trestní sazbou do tří let v základní skutkové podstatě, kde k zavinění je třeba prokázání úmyslného jednání. To na rozdíl od kvalifikované skutkové podstaty tohoto trestného činu v odst. 2, kde postačí k zavinění dolůzní jednání pachatele. Trestní sazba v tomto případě je vyšší (osm let, s ohledem na využití přitěžujících okolností spáchání skutku (§ 6 trestního zákona)). Jednání

²² Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

podmiňující takto vyšší trestní sazbu může být spácháno dvěma způsoby: a) spáchá-li čin uvedený zvlášť surovým způsobem nebo na více osobách; b) pokračuje-li v páčání takového činu po delší dobu, které jsou vymezené jako alternativní. Avšak trestní zákon nevylučuje ani kumulativní hodnocení spáchání skutku v rámci této kvalifikované skutkové podstaty. Samo jednání, tak jak uvádí dikce zákona v druhém odstavci v písmenu a) zvlášť surovým způsobem napovídá, že fakticky konzumuje i spáchání trestného činu ublížení na zdraví dle §§ 221 odst.1 a 223 trestního zákona, což bývá častým rysem takto spáchaného trestného činu.

Pokud by pachatel svým jednáním způsobil těžkou újmu na zdraví (§ 89/7) nebo smrt (§219) musíme hovořit o trestném činu ublížení na zdraví dle § 221, odst.2, 3 trestního zákona, o spáchání dvou trestných činů v jednočinném, případně vícečinném souběhu.

Týráním se rozumí „*takové zlé nakládání se svěřenou osobou, které se vyznačuje hrubším stupněm necitelnosti a bezohlednosti a určitým trváním, přičemž se nevyžaduje, aby u svěřené osoby skutečně vznikly konkrétní následky na zdraví. Musí ovšem jít o jednání, které týraná osoba pro jeho krutost, bezohlednost nebo bolestivost pociťuje jako těžké příkoří.*“²³ Trvalost pachatelova jednání se posuzuje v závislosti na intenzitě zlého nakládání.

Nevyžaduje se, aby týrání pachatele mělo za následek újmu na zdraví, ale jednání pachatele musí oběť pociťovat jako těžké příkoří. Rovněž se nevyžaduje, aby šlo o jednání soustavné nebo delší dobu trvající. Okolnost, že pachatel pokračoval v páčání domácího násilí po delší dobu je okolnost posuzována v použití vyšší trestní sazby.

Objektem trestného činu je zájem na ochraně osob před domácím násilím, které žijí s pachatelem ve společné domácnosti.

Předmětem útoku je jakákoliv osoba žijící ve společně obývaném bytě nebo domě, což znamená osoba blízká, kterou se rozumí příbuzný v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, sourozenec a manžel, partner; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném²⁴, které s pachatelem žijí, sdílí s ním byt nebo dům, a který společně užívají, a jiná osoba, kterou je například nájemník, za podmínky, že žije s pachatelem ve společně obývaném domě nebo bytě, na důvodu spolužití nezáleží.

Objektivní stránka je vyjádřena týráním osoby blízké nebo jiné žijící s pachatelem ve společně obývaném bytě nebo domě

²³ Amireport č.2/1995.Týrání dětí z pohledu trestně právního. Stanovisko soudního rozhodnutí č.20/19984. Sbírky rozhodnutí trestních.[online].1995 [cit. 24.9.2009]. Dostupné z <<http://www.iustlin.cz/LITERA/uryvky.asp> >

²⁴ Zákon č. 140/1961 Sb.,trestní zákon..s. 28

Subjektem trestného činu je osoba, která s týranou osobou žije ve společně obývaném bytě nebo domě, tedy pachatel. Mohou to být příbuzní nebo jiné osoby blízké. Mohou to být i jiné osoby, jejichž vztah k oběti je založen na spolužití ve společném bytě nebo domě.

Subjektivní stránka vyjadřuje zavinění ve formě úmyslu.

Je třeba podotknout, že ve vztahu procesně právních aspektů zavedené skutkové podstaty § 215a trestního zákona není třeba k zahájení trestního stíhání dle § 160 odst.1 trestního řádu souhlasu poškozeného (oběti). V praxi se setkáváme s tím, že oběť v prvotních fázích trestního řízení souhlas s trestním stíháním udělí, ale později vezme svůj souhlas zpět. Proto lze pozitivně hodnotit ustanovení **§ 163a** trestního zákona, kdy oběť v případech domácího násilí nemůže disponovat s trestním stíháním.

V případě jiných skutkových podstat, kterými podle okolností lze postihnout jednotlivé projevy domácího násilí, je již třeba souhlasu s trestním stíháním poškozené, která v rámci dispozičního práva může buď udělení souhlasu odepřít nebo vzít zpět. Řeší se tím konflikt zájmu státu v trestním stíhání a zájmu poškozeného, který může být v důsledku potrestání pachatele také nepřímo poškozen.

Podle § 163a odst.1, písm. d) trestního řádu souhlasu poškozeného s trestním stíháním není třeba, pokud je zřejmé, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhrůzkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností. V tomto případě je možné zahájit trestní stíhání bez ohledu na skutečnost, jestli poškozený souhlas dal nebo nedal. Pro orgány činné v trestním řízení je však tato skutečnost v počátečních fázích přípravného řízení těžko prokazatelná.

V případě, že protiprávní jednání pachatele nenaplnovalo formální stránku trestného činu i materiální znak, nebylo možné proti pachateli zahájit trestní stíhání dle § 160 odst.1 trestního řádu. Delikty jsou pak posuzovány jako:

- **přestupky podle zákona č. 200/1990 Sb.**, o přestupcích ve znění pozdějších předpisů. Vykazují se nižším stupněm společenské nebezpečnosti protiprávního jednání a postačí zavinění nedbalostní, není-li výslovně uvedeno, že je třeba úmyslného zavinění. V souvislosti s domácím násilím se používá kvalifikace § 49 zákona o přestupcích, která vymezuje skutkovou podstatu přestupku proti občanskému soužití.

Přestupky proti občanskému soužití patří mezi tzv. návrhové přestupky. Tz., že pokud jsou spáchané mezi blízkými osobami, projednávají se jen na návrh postižené osoby, jejího zákonného zástupce nebo opatrovníka.

Podstatná je i skutečnost, že promlčitelnost přestupku nastává po roce od doby jeho spáchání. Pokud oběť domácího násilí podá trestní oznámení na Policii České republiky, která jej po době jednoho roku vyšetřování kvalifikuje jako přestupek a předá jej místně příslušnému správnímu orgánu, nedojde k jeho projednání a delikt je promlčen.²⁵

4.4 PRÁVNÍ ÚPRAVA DOMÁCÍHO NÁSILÍ PO 1.1.2007

- **Zákon č. 135/2006 Sb.**, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím byl přijat Poslaneckou sněmovnou parlamentu České republiky dne 14.3.2006 s účinností od 1.1.2007. Legislativně byl pojat jako novela zákona o Policii České republiky (z.č. 283/1991 Sb.), občanského soudního řádu (z.č. 99/1963 Sb.), trestního zákona (z.č.140/1961 Sb.), zákona o sociálním zabezpečení (z.č.100/1988 Sb.) a zákona o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení (z.č.114/1988 Sb.).

Právní úprava si klade za cíl chránit ohroženou osobu a zamezit dalšímu jednání násilné osoby, prostřednictvím možnosti jeho krátkodobého vykázání z místa, v němž spolu žijí.

- **část první:** byl upraven právní institut, tzv. vykázání. Za ustanovení § 21 zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky se vkládají nová ustanovení a to § 21a až 21d. „Oprávnění rozhodnout o vykázání ze společného obydlí a zákazu vstupu do něj“,

- **část druhá:** do občanského soudního řádu zákona č. 99/1963 Sb., se vkládá § 76b, předběžné opatření na ochranu osoby ohrožené domácím násilím, jeli vážným způsobem ohrožen její život, zdraví, svoboda nebo lidská důstojnost a § 237 o výkonu rozhodnutí o vykázání ze společného obydlí a nenavazování kontaktů s oprávněným,

- **část třetí:** v zákoně č. 140/1961 Sb., trestní zákon se doplňuje případ maření výkonu úředního rozhodnutí o vykázání násilné osoby, kdy v § 171 odst. 1 se vkládá písmeno e), dopustí se závažného nebo opakovaného jednání, aby zmařil rozhodnutí o vykázání,

- **část čtvrtá a pátá:** v oblasti sociální péče zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení a zákona č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů České republiky v sociálních zabezpečení došlo k rozšíření rozsahu sociální péče zajišťované státem a to pomoci intervenčních center. Vznikem specializovaných pracovišť tzv. intervenčních center dochází k dokončení záměru sledovaného státem. Oddělení násilné osoby od osoby ohrožené, odborné psychosociální a právní pomoci ohrožené osobě a rozhodnutí o dalších

²⁵ Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích.

životních krocích, nabídku dalších odborných služeb. Činnost intervenčních center je vymezena v § 60 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.²⁶

- dnem 1. ledna 2009 nabyl účinnosti **zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky**.

V oblasti domácího násilí přinesl zákon o policii některé nové skutečnosti. Vykázání je upraveno v hlavě VII., ustanovení § 44 až § 47, a je pojato jako faktický úkon. Nejedná se již o rozhodnutí vydané ve správním řízení. Nevyhotovují se rozhodnutí se všemi náležitostmi, včetně odůvodnění, odpadá i doručování. Pro policisty to znamená zjednodušení práce.

Závěrem lze uvést, že přijetím zákona č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, byla upravena oblast ochrany obětí před domácím násilím. Byly přijaty změny právního řádu České republiky, které více pomáhají oběti domácího násilí a pachatelé tak situaci ztěžovat. Problematika domácího násilí před účinností tohoto zákona byla postižitelná až v jejím rozšířeném stadiu (v případech závažného ublížení na zdraví, příp. vraždy). V té době platná právní úprava umožňovala obětem domácího násilí bránit se využitím příslušných ustanovení starého zákona o policii, zákona o přestupcích nebo trestního zákona, bez možnosti využití § 215a.²⁷

Policie ČR mezi spolupracujícími institucemi plní vedoucí roli při pomoci osobám ohroženým domácím násilím. Je subjektem oprávněným rozhodnout o vykázání násilné osoby ze společného obydlí. Zásah Policie České republiky tedy vyjadřuje svůj postoj k násilí v soukromém prostředí a zájem chránit ohrožené osoby.

Zároveň si zákonodárce uvědomuje, že jen pouhé vykázání násilníka ze společného obydlí na 10 dní ke skutečnému řešení problému nepostačuje a proto navázal na zabezpečení pomoci činností intervenčního centra. To může poškozené osobě pomoci v předcházení nebo opakování páčání trestné činnosti násilníkem. Je doba deseti dnů stanovená pro vykázání dostatečná? Myslím si, že ano, ale bude záležet na oběti zda-li situaci bude chtít řešit.

Dočasné vykázání násilné osoby je z pohledu práva vnímáno jako správní opatření, nikoli trestněprávní sankce. Z pohledu sociologie a sociálních věd jde o dočasnou ochranu

²⁶ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. [PSP, tisk 828/0]

²⁷ STRÍLKOVA, P.; FRYŠTÁK, M.: *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. 1. vyd. Ostrava: Key Publishing s.r.o., 2009. s. 34-36

oběti a zajištění jejího bezpečí. To má sloužit k její psychické rekonvalescenci tak, aby se obnovila její schopnost hledat účinné řešení.²⁸

4.5 PRÁVNÍ ÚPRAVA PO 1.1.2010

V roce 2008 byl Parlamentem ČR projednán a schválen nový trestní zákoník, který byl dne 27. ledna 2009 podepsán prezidentem republiky, a který nabyde účinnosti dne 1.1.2010. Tento nový trestní zákoník nahradí zákon č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Problematika domácího násilí je v novém trestním zákoníku upravena v hlavě čtvrté, pod názvem trestné činy proti rodině a dětem. Ve znění:

§ 199 – Týrání osoby žijící ve společném obydlí

odst. 1. Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta.

odst. 2. Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem,
- b) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví,
- c) spáchá-li takový čin nejméně na dvou osobách, nebo
- d) páchá takový čin po delší dobu,

odst. 3. Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1,

- a) těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob, nebo
- b) smrt.²⁹

Ustanovení § 199 trestního zákoníku upravuje týrání osoby žijící ve společném obydlí, „*neboť je třeba vyjádřit specifický znak tohoto trestného činu, tím že pachatelé, kteří týrají jiné osoby,*

- tak činí vůči osobám blízkým

- a dalším osobám žijícím s nimi ve společném obydlí,

v důsledku čehož je mezi nimi dána specifická forma vzájemné závislosti vyplývající ze skutečnosti, že tyto osoby obývají společné obydlí, a proto jsou mezi nimi vytvořeny

²⁸ ČÍRTKOVÁ, L.: *Domácí násilí*. Kriminalistika [online] 2006, č. 3 [cit. 28.9.2009]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2006/03/obsah.html>

²⁹ Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník. Český Těšín: Poradce, s.r.o., 2009. s. 35

zvláštní vztahy vyplývající ze společného bydliště a zpravidla též mají ztíženou možnost společné obydli opustit.“³⁰

Návrh ve vymezení obytného prostoru používá pojem „společné obydli“ nikoli „společná domácnost“. § 133 vymezuje pojem obydli, jako „*dům, byt nebo jiný prostor sloužící k obydlení a příslušenství k nim náležející. Jde tedy o obytné domy a byty i obytné chaty, hotelové domy, ubytovny, vysokoškolské koleje apod. , tedy veškeré prostory sloužící k bydlení lidí. Pojem klade důraz na faktický stav bydlení, ať už jeho důvodem je jakýkoliv titul, např. vlastnictví nemovitosti, nájemní či podnájemní vztah, anebo i faktické bydlení na základě rodinných i jiných vztahů.*“³¹ Pojem „společná domácnost“ používá platný občanský zákoník³² v ustanovení § 115. Je to zcela záměrné, neboť společně obývaný dům nebo byt a společné bydlení nekladou důraz na vedení společné domácnosti.

K výraznějším změnám oproti stávající právní úpravě v ustanovení § 215a nedošlo. Změny se dle mého názoru projeví v okolnostech podmiňujících použití vyšší trestní sazby. Za trestný čin dle § 199 trestního zákoníku lze udělit trest odnětí svobody v rozmezí od šesti měsíců do dvanácti let. Použití vyšší trestní sazby se bude týkat situace, kdy pachatel čin spáchá trýznivým způsobem, způsobí-li těžkou újmu na zdraví nebo pokud bude způsobena těžká újma na zdraví nejméně dvou osob nebo smrt. V posouzení s platnou právní úpravou byla v ustanovení § 199 odst. 2 písm.c) trestního zákoníku změněna formulace „*spáchá-li takový čin nejméně na dvou osobách*“. To umožňuje přísněji postihovat skutky domácího násilí i v případě, kdy byly týrány dvě osoby. Ustanovení § 215a odst.2 písm.a) trestního zákona totiž uvádí formulaci „*spáchá-li čin na více osobách*“, čímž se v praxi rozumí spáchání činu na nejméně třech osobách.³³

Trestní zákon v žádném svém ustanovení neuvádí ani nevymezuje pojem domácího násilí. V ustanovení § 215a trestního zákona ani v ustanovení § 199 trestního zákoníku nenalezneme definici domácího násilí.

Bylo by na místě, kdyby trestný čin dle § 199 trestního zákoníku byl doplněn do výčtu trestných činů, jejichž nepřekážení (§364) a neoznámení (§368) bylo trestné, tak jako je trestný čin týrání svěřené osoby v ustanovení § 215 trestního zákona dle platné právní úpravy i dle právní úpravy de lege ferenda. Je nutné zmínit, že již novelou trestního zákona č. 91/2004 byl záměr tyto trestné činy do výčtu doplnit. K navrhované novelizaci však

³⁰ Důvodová zpráva k § 199 návrhu zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. s.150-151

³¹ Důvodová zpráva k § 133 návrhu zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. s. 106

³² Zákon č.40/1964 Sb., občanský zákoník.

³³ JELÍNEK, J.: *K trestněprávnímu postihu domácího násilí*. Kriminalistika, 2005. č. 4

nedošlo. Jeden z argumentů byl, že v případě dospělé ženy by „aktivita při řešení situace měla vzejít od ní samotné, tedy, že týrání by v první řadě měla oznámit ona sama. Pokud to udělá někdo jiný, je to samozřejmě také v pořádku; zde však může nastat problém, jestliže oběť není připravena postavit se násilníkovi.“³⁴ Z vlastní zkušenosti vím, že ve většině případech psychicky vyčerpaná oběť domácího násilí nemůže být schopna se postavit násilníkovi, sama se jakkoliv bránit a cokoliv řešit, a už vůbec nemůže být schopna domácí násilí oznámit. Proto uvedené tvrzení pokládám za nesmyslné a v případě, že se někdo dozví o páchání domácího násilí, je na místě, aby věc oznámil. Je také třeba připomenout, že domácí násilí se netýká jen žen, ale postihuje také tělesně postižené a staré osoby, které už vůbec nejsou schopné se násilníkovi postavit.

Nově se v trestním zákoníku zavádí problematika pronásledování (stalkingu), která je upravena v hlavě páté, nazvané trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných.

§ 354 – Nebezpečné pronásledování

odst. 1. Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že

- a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmu jemu nebo jeho osobám blízkým,
- b) vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje,
- c) vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně něco jinak kontaktuje
- d) omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života, nebo
- e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu, a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o jeho život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti,

odst. 2. Odnětím svobody na šest měsíců až tři roky bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1,

- a) vůči dítěti nebo těhotné ženě,
- b) se zbraní, nebo
- c) nejméně se dvěma osobami.³⁵

³⁴ LANGHANSOVÁ, H.: *Zprávy z Malé Strany aneb připravované právní předpisy*. Via Iuris [cit.28.9.2009]. Dostupný z: : <http://www.eps.cz/via/index.php?cat=2003-6&art=2003.6.03>

³⁵ Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník. Český Těšín: Poradce, s.r.o., 2009..s. 69

Nový trestní zákoník „vychází vstříc požadavkům veřejnosti a trestá závažnější případy pronásledování nebo slídění, které podle platné úpravy jsou trestněprávně nepostižitelné. Platná právní úprava postihuje pouze nebezpečnější formu jednání a to nebezpečné vyhrožování.“³⁶

Domnívám se, že tato právní úprava, která se projevuje jako závažné narušování soukromí, osobní svobody a lidské důstojnosti oběti, které v závažných případech u oběti poškozuje duševní i tělesné zdraví, vážně ohrožuje její život a jako soustavná a opakovaná agrese vůči druhé osobě, by si jistě zasloužila přísnější trestní sazbu.

Problematiku stalkingu jsem se rozhodla ve své bakalářské práci uvést z důvodu, že podle mého názoru úzce souvisí s problematikou domácího násilí. Týká se obětí, které pojil blízký, osobní vztah s pachatelem a po odchodu oběti od partnera nebo ukončením vztahu byla oběť opakovaně napadána, ať fyzicky nebo psychicky, byla stresována a také u oběti docházelo ke vzniku psychické poruchy.

Pro kriminologii, kriminální psychologii a trestní právo je stalking vymezen jako „velmi nebezpečný fenomén, úmyslné a zlovolné pronásledování a obtěžování jiné osoby, které snižuje kvalitu jejího života a ohrožuje její bezpečnost.“³⁷ Projevuje se obtěžujícím a zastrašujícím chováním v podobě vyhrožování, pozorování, sledování, opakovanými výhrůžnými telefonáty nebo sms zprávami, výhrůžkami nebo fyzickým násilím, ničením osobních věcí, přičemž toto jednání vyvolává u oběti strach. Obětí stalkingu se může stát kdokoli, bez ohledu na věk, pohlaví, vzdělání, etnickou příslušnost, sexuální orientaci, sociální status. Z dostupných studií je zjištěno, že „nejpočetnější skupinu obětí pronásledování tvoří bývalé partnerky/bývalí partneři,³⁸ další možnou obětí je svobodný člověk žijící bez partnera.“³⁹ Často také dochází k pronásledování známých osobností (celebrit, politiků). Pachatelé bývají duševně narušeni, trpí duševními poruchami psychotického rázu, jako např. bludem pronásledování, jsou agresivní, jsou narcisté. Výzkumné projekty zaměřené na povahové rysy pachatelů uvádějí, že pronásledování je více ovlivněno osobností pachatele než situačními faktory. Projevují se zde odlišné osobnostní dispozice muže a ženy.⁴⁰

Informace o pronásledování přinášejí výzkumy ze Spojených států amerických (USA). Česká republika žádné výzkumy tohoto problému nemá. Již v roce 1990 byla v Americe

³⁶ Důvodová zpráva k § 354 návrhu zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. s. 268

³⁷ BUSCOTE, A.: *Z pekla ven. Žena v domácím násilí*. Praha: Computer Press, a.s., 2008. s. 47

³⁸ MARVÁNOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M.: *Partnerské násilí*. Praha: Linde, s.r.o., 2008. s. 53-54

³⁹ ČÍRTKOVÁ, L.: *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008. s. 83

⁴⁰ ČÍRTKOVÁ, L.: *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008. s. 71

ustanovena první specializovaná policejní jednotka, která reagovala na případy nebezpečného pronásledování z důvodu rostoucího počtu vražd.

I v České republice bylo spácháno několik stalkingových zločinů, které skončily smrtí. Např. trojnásobná vražda v jihočeských Litvínovicích, kde otec se synem zastřelili tři obyvatele Litvínovic i přes skutečnost, že otec byl již řešen za přestupky proti občanskému soužití i trestný čin, neboť terorizoval místní obyvatele a vyhrožoval jim zabitím. Třiatřicetiletou zaměstnankyni letiště zabil (umlátil) bývalý kolega, který ji více jak dva roky pronásledoval, byl sice odsouzen k veřejně prospěšným pracím za spáchání trestného činu, ale ženu před odpykáním trestu zabil. Napadení soudního znalce pacientem mačetou, atd.

S případy nebezpečného pronásledování se často setkávám i ve své praxi. Jedná se zejména o případy partnerských vztahů, kdy především žena odejde, nebo chce ukončit vztah se svým partnerem. Partner však nesouhlasí a ženu přemlouvá nebo atakuje. Typický případ nebezpečného pronásledování jsem řešila počátkem tohoto roku. Podle platné právní úpravy byl ale kvalifikován jako trestný čin vydírání dle § 235 odst. 1 trestního zákona. Popisem případu bych se chtěla pokusit vystihnout charakteristiku stalkingu tak, jak ji uvádějí autoři odborné literatury a porovnat ji se svými poznatky z případu.

Oběť se s pachatelem seznámila na zábavě v restauračním zařízení. Po krátké době se začali scházet a později i intimně žít. Společnou domácnost ani finanční stránku spolu nesdíleli, zvláště se podíleli na svých záležitostech. Pachatel žil v partnerském vztahu s jinou ženou, bydlel s ní. I když byla oběť o řadu let starší než pachatel, nepravidelně a intimně spolu žili. Po třech letech chtěla oběť od pachatele odejít. Oběť jeho chování popisovala jako problematické od počátku vztahu, ale nikdy si nedokázala vysvětlit, proč se s pachatelem setkávala. Jeho chování popisovala jako podivné. Kvůli maličkostem se rozčiloval, křičel na ní, chodil po bytě a mlátil do věcí. Vyhrožoval jí i zabitím, vulgárně jí nadával. Často požíval alkoholické nápoje. Byl konfliktní k lidem, nevycházel s nimi. Neustále byl s něčím nespokojený. Často vyžadoval sex, ale nikdy oběť neznásilnil, když sex odmítla. V několika případech se oběť s pachatelem rozešla, ale ten ji vždy zkontaktoval, omlouval se a přemlouval ji, aby se k němu vrátila. V několika případech, když oběť pachatele nechtěla pustit do bytu, zvonil na ni nebo bil pěstmi do dveří a křičel na chodbě tak dlouho, dokud ho do bytu nepustila. Po posledním konfliktu byla oběť rozhodnuta, že se s pachatelem nadobro rozejde. Pachatel jí telefonoval a psal sms zprávy. Oběť nereagovala. Byl schopen napsat až 30 zpráv za den. Byly to různé zprávy, omluvné,

ale i výhružné. Nedávaly smysl. Např.: *Chybíš mi, miluju tě, ale zprávu ukončil: jsi hnusná mrcha, jestli mi neodepíšeš tak na tebe seru nebo tě zabiju, budu na tě čekat.* Výhružky se stupňovaly. „*Bud' rozumná, vrať se ke mně, nebo to pak rozjedu naplno a budeš litovat. Kdyby to byla jiná žena rozsekal bych ji na kusy, ty jsi stará píča ty už taky dlouho na světě nebudeš. Kvůli tobě jsem v afektu někoho přizabil, protože jsem tě nedal oddělat, tak to odnesl jinej. Ty to taky odneseš. Odepiš mi už kurva, varuju tě chcípáku, dopadneš špatně, varoval jsem tě, nebudeš mít už klid. Máš to spočítaný děvko, budeš trpět, budeš pro mě jen zvíře na porážku. Zítra z tebe bude už mrtvola. Zítra tě chlapi přijdou zabít a s ničím se nebudou srát,aj.*“ Takovými zprávami byla oběť kontaktována denně po dobu jednoho měsíce. V několika případech pachatele viděla, postával kolem domu. Bála se. Psychicky se zhroutila. Po propuštění z nemocnice byla nucena užívat léky proti depresi a úzkosti. Vyhledala Policii České republiky a z mobilního telefonu poskytla výpis všech zpráv od pachatele.

Pachatel se k předmětné věci přiznal. K výhružným sms zprávám uvedl, že tak učinil proto, že S.V. nereagovala na jeho telefonáty ani mu neodepisovala na zprávy, kde se jí omlouval a žádal ji, aby se k němu vrátila. Uvedl, že ho to „vytáčelo“ a proto v sms „přitvrdil“. Pořád doufal, že se k němu oběť vrátí.

Domnívám se, že případ paní S.V. je typickým případem stalkingu. Vyznačuje se všemi znaky, které stalking obsahuje.

Na rozdíl od domácího násilí není oběť stalkingu na pachateli závislá, nepoutají ji společné děti, majetek, bydliště, příbuzní, ekonomická provázanost. Nechce být sledována a proto by pro oběť nemělo být těžké vztah ukončit. Oběť by měla lépe spolupracovat s policií i jinými institucemi, než oběť domácího násilí. Jediné, co by oběť mohlo odradit, by byl její strach. A co by mi, jako policejnímu orgánu při řešení stalkingu ze strany oběti pomohlo a jak by oběť měla v ranných fázích problému postupovat?

- přerušit veškeré kontakty s pronásledovatelem, ignorovat pokusy o komunikaci nebo kontakt, pachatel bude oběť lákat k poslední schůzce pod záminkou příslibu ukončení vztahu, ale to se nestane,
- vyhýbat se setkáváním s pachatelem, omezit své osobní návyky. To může oběť pociťovat jako nespravedlivé. Oběť ale musí mít na paměti, že jen ona má své chování pod kontrolou,
- archivovat sms zprávy, e-maily, dopisy, všechny dokumenty, které jí pachatel posílá.

Dokumentovat pokusy o setkání i aktivity pachatele, např. postávání před domem, zaměstnáním, sledování,

- dle možností se pohybovat v přítomnosti více osob,
- nestydět se o problému hovořit, netajit ho před okolím, svěřovat se kamarádům, známým, kolegům, atd.,
- vyhledávat informace, jak se bránit, jak problém řešit. Vyhledat pomoc a podporu státních i nestátních institucí.

Tedy ani České republice nejsou stalkingové případy cizí. Proč autory zákona neiniciovaly k použití vyššího postihu pachatele nebezpečného pronásledování? Budeme čekat na další zmařené lidské životy, nebo budeme tiše sledovat utrpení a traumatizující dopad obětí „narušeného“ pachatele, aby donutil zákonodárce zpřísnit trestní sazbu nebezpečného pronásledování?

5. AKTIVITY V ŘEŠENÍ PROBLEMATIKY DOMÁCÍHO NÁSILÍ

5.1 AKTIVITY STÁTU, NEVLÁDNÍCH ORGANIZACÍ A OBČANSKÝCH SDRUŽENÍ V OBLASTI OCHRANY PŘED DOMÁCÍM NÁSILÍM

Povinnost řešit problematiku domácího násilí pro Českou republiku vyplývá z mezinárodních úmluv přijatých v rámci Organizace spojených národů (OSN), zvláště

- z **Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen,**

kterou bývalá Československá socialistická republika (ČSSR) podepsala dne 17.7. 1980. Úmluva byla publikována ve Sbírce zákonů jako vyhláška ministra zahraničních věcí ČSSR č. 62/1987 Sb. O plnění závazků vyplývajících z Úmluvy je Česká republika povinna podávat Výboru OSN každé čtyři roky zprávu o plnění doporučení a o pokroku, který byl dosažen.

Problematika násilí na ženách je také jednou z oblastí

- **Pekingské akční platformy,**

její závěry přijaté v roce 1995 začala vláda České republiky naplňovat od roku 1998, kdy ministr práce a sociálních věcí předložil vládě návrh „*Priorit a postupů vlády při prosazování rovnosti mužů a žen*“. Součástí opatření byly i postupy k řešení problematiky násilí na ženách, včetně domácího násilí. Novela trestního zákona, která trestá domácí násilí a zákon č. 135/2006 Sb. , kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Výbor žádá Českou republiku k zřízení a financování nových intervenčních center a zabezpečení dalších podpůrných služeb pro oběti násilí provozovaných státními i nestátními organizacemi. Dále doporučuje, aby Česká republika poskytovala průběžné školení pro ty, kteří pracují s oběťmi násilí, včetně policistů, soudců, státních zástupců, zdravotnického personálu a sociálních pracovníků.

V souladu s opatřeními vyplývajících z „*Priorit a postupů vlády při prosazování rovnosti mužů a žen*“, pod vedením Ministerstva vnitra České republiky (MVČR) byla z důvodu absence systémového přístupu otázky násilí na ženách v České republice v roce 2002 vytvořena mezipřesortní pracovní skupina. Tato skupina v letech 2002-2004 realizovala „*Modelový mezioborový projekt*“ k vytvoření právního rámce a metodických postupů pro zavedení interdisciplinárních týmů, spojujících zdravotní, sociální a policejní pomoc při řešení domácího násilí.

- **Ministerstvo vnitra České republiky**

- dne 1.1.2009 nabyl účinnosti nový zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, kterým se mění institut vykazání,

- v souvislosti s novým zákonem o Policii České republiky byl vydán Závazný pokyn č. 200/2008 „o provádění vykazání i metodika postupu policistů v souvislosti s domácím násilím“, který nahradil Závazný pokyn č. 179/2006,

- v rámci Policie České republiky probíhá řada proškolení policistů

- specialisté problematiky domácího násilí jsou členy interdisciplinárních týmů, pravidelně se scházejí a řeší jednotlivé případy domácího násilí, postupy, spolupráci atd.

- **Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy**

- oblast problematiky domácího násilí je zahrnuta ve Školních preventivních programech. V rámci výuky je postupováno podle základního koncepčního dokumentu v oblasti primární prevence. Problematika je začleněna do řady studijních oborů vysokých škol.

- **Ministerstvo zdravotnictví**

- aktivně spolupracuje na přípravě „*Národní strategie prevence násilí na dětech v České republice v období roku 2008 – 2018*“, která rovněž zohledňuje problematiku domácího násilí,

- věstník Ministerstva zdravotnictví č. 3/2008 zveřejnil „*Metodický pokyn k postupu lékařů primární péče při podezření ze syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte*“, které spočívá v doplnění metodiky problematiky domácího násilí ve vztahu k dětem,

- věstník Ministerstva zdravotnictví č. 6/2008 zveřejnil „*Metodický pokyn pro postup lékařů při poskytování zdravotní péče osobám ohroženým domácím násilím*“.

- **Ministerstvo práce a sociálních věcí**

- v roce 2008 Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSP) poskytlo ze státního rozpočtu dotaci

na zajištění poskytování sociální služby intervenčním centrům a ke dni 31.12.2008 bylo na území České republiky registrováno 16 intervenčních center. Garantem dostupnosti a kvality poskytovaných služeb je odbor sociálních služeb a sociálního začleňování MPSV a funkci zřizovatele vykonává kraj,

- v roce 2008 MPSP ve spolupráci s dalšími resorty (Ministerstvo vnitra, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo spravedlnosti) vypracovalo materiál „*Návrh opatření k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti – základní principy*“, který byl v lednu roku 2009 schválen vládou České republiky,

- vypracovalo metodické doporučení pro pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí k problematice domácího násilí a chystá se realizovat národní vzdělávací program pro pracovníky odboru sociálně-právní ochrany dětí zaměřený na posílení kompetencí pro práci s obětí domácího násilí.

- **Intervenční centrum**

- zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, řadí intervenční centra mezi specializovaná sociální zařízení poskytující sociální služby v rovině prevence osobám, které jsou ohroženy násilným chováním vykázané osoby nebo jiné osoby obývající s ní společný byt nebo dům. Intervenční centra poskytují sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí, poskytování ubytování, pomoc při zajišťování stravy.

- **Nestátní neziskové organizace**

- i nadále dochází k rozvoji činnosti nestátních organizací. Některé z nich se podílely v implementaci zákona o ochraně před domácím násilím do praxe, jiné se soustředily a soustředí na pomoc osobám ohroženým domácím násilím. Poskytují pomoc při zvládání obtížných životních situací, psychologické, právní a sociální poradenství a služby. Pomáhají oběti orientovat se v problémech s bydlením, v otázkách rodiny a mezilidských vztahů, majetkových vztahů, sociální pomoci, sociálních dávek apod. Poskytují ambulantní nebo pobytovou krizovou pomoc na přechodnou dobu, azylové ubytování. Provozují terapeutickou činnost, pořádají semináře, jak pro odbornou, tak i pro laickou veřejnost, osvětové kampaně, organizují přednášky, besedy, vydávají manuály, publikace letáky.

V České republice je registrováno mnoho občanských sdružení, mezi nejznámější patří:

- **Bílý kruh bezpečí**

www.bkb.cz

- **Acorus**

www.acorus.cz

- **Koordona**

www.koordona.cz

- **ProFem**

www.profem.cz

- **Rosa**

www.rosa.os.cz

- **Most k životu**

www.mostkzivotu.cz

- **Krizová centra**

www.najisto.cz

- **Občanské poradny**

www.obcanske-poradny.cz

- **Linky důvěry**

www.cald.cz

- **Vláda České republiky**

- kromě výše zmíněných organizací se v oblasti propagace prevence domácího násilí, konkrétně pak násilí na ženách také angažuje vláda České republiky. Zejména Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo vnitra ČR a Úřad zmocněnce pro lidská práva. Pod záštitou Ministerstva vnitra proběhly v České republice „*Kulaté stoly na téma domácí násilí*“. Scházela se skupina expertů z ministerstev i nevládních organizací a jejich cílem bylo řešení problematiky omezení domácího násilí v českých podmínkách.

5.1.1 Závěry reprezentativního výzkumu o.s. Bílého kruhu bezpečí

V letech 2001 až 2007 realizovalo občanské sdružení **Bílý kruh bezpečí** projekt zaměřený na změnu legislativy a praxe ochrany před domácím násilím.

Pro dokreslení závažnosti problematiky domácího násilí bych ráda ve své práci uvedla povědomí veřejnosti k tomuto tématu, které vyplynulo ze závěrů reprezentativních výzkumů občanského sdružení Bílého kruhu bezpečí.⁴¹ (Srovnání výsledků z let 2001 a 2006):

⁴¹ www.donalinka.cz

- výzkum opět potvrdil:
 - velká většina veřejnosti (84%) považuje domácí násilí za vážný problém,
- informovanost o problému domácího násilí se zlepšila:
 - osoby starší 15-ti let (97%) vědí nebo alespoň tuší, co si od tímto pojmem představit,
 - přetrvává ale nedostatečná informovanost a nepoučenost reakce na domácí násilí (dostatek informací má v roce 2006 - 19% veřejnosti a 18% v roce 2001),
- naprostá většina veřejnosti je přesvědčena:
 - o problému domácího násilí více hovoří (89%),
 - více se pro jeho řešení dělá (68%),
 - pomoc pro oběti domácího násilí je dostupnější (74%),
- výrazně pokleslo mínění, že jde o okrajový problém, který je soukromou věcí rodiny:
 - (roku 2001 – 43%, roku 2006 – 28%),
 - zvýšil se podíl lidí, kteří domácí násilí považují za naléhavý problém, k němuž by měl stát razantně přistupovat (v roce 2001 – 61% i, v roce 2006 – 84%)
 - pozitivní změnou je oslabení jednoho ze základních mýtů o úslužných lidech se společenských chování, které se domácího násilí nedopouštějí (roku 2001 – 64%, v roce 2006 – 51%),
- stejný zůstává názor veřejnosti, že domácí násilí se týká všech vrstev společnosti:
 - 81% roku 2001 i roku 2006, ale každý druhý člověk podléhá mýtu, že k domácímu násilí dochází především v materiálně slabých rodinách = 48%,
 - stejně vnitřně nekonzistentní jsou představy o oběti domácího násilí: veřejnost je přesvědčena o tom, že obětí se může stát každý člověk = 77% a mýtus o typické oběti jako slabé a bojácné ženě „put’ce“, která se vše nechá líbit = 61% v roce 2001, 68% = v roce 2006,
- stejné zůstávají typické znaky násilí mezi partnery:
 - dlouhodobost = 59%, opakovanost = 52%, fyzické násilí = 81%, kombinace s psychickým násilím = 48%,
 - k násilí dochází v rodinách s dětmi 80%, děti bývají svědky 57%

5.1.2 Krizová intervence

V průběhu života se setkáváme s různými překážkami a zátěžemi. Pokud se však setkáme s překážkou, kterou vnímáme jako ohrožující a nejsme schopni ji svými silami

zvládnout, jedná se o krizi. Každý člověk na stejnou zátěžovou situaci reaguje jinak, pro každého člověka může znamenat něco jiného. Krize se může projevovat různými způsoby. Pro oběti domácího násilí je typická dlouhodobá stresující situace, která přichází od blízké osoby a vyvolává pocit ohrožení a bezmoci. Oběť, která se nachází v akutní krizi potřebuje odbornou pomoc a podporu, která by jí měla přinést úlevu, poskytnout ji informace, pomoci ji nalézt přijatelná řešení, která by vedla ke zmírnění její těžké životní situace a vrátit oběť do psychické rovnováhy. Na oběť by neměl být vyvíjen žádný nátlak, neměla by být nucena do žádného řešení, které sama nechce učinit. Spíše by měla být oběť povzbuzena a ujištěna, že nikdo nemá právo ji týrat.

Takovou pomocí se rozumí pomoc psychologická, která přispívá v terapeutickém kontaktu a řešení vzniklého problému. Cílem je odstraňovat příznaky krize, zabráňovat rozvoji dezorganizace. Dalšími druhy pomoci jsou pomoci lékařská, právní a sociální.

Krizová intervence je zaměřena na okamžitou pomoc, materiální a emocionální podporu, četnost kontaktů a přístup ke klientovi.⁴² Je třeba brát zřetel na skutečnost, že oběť domácího násilí se nachází ve velkém psychickém napětí. Proto by jí mělo být vytvořeno prostředí, ve kterém se bude cítit bezpečně, získá pocit, že o ni někdo jeví zájem a rozumí jejím problémům a potřebám.

Krizovou intervencí se zabývá i Policie České republiky. V rámci krajských ředitelství je zřízen intervenční tým k poskytování posttraumatické intervenční péče a anonymní telefonní linka pomoci v krizi.⁴³ Pomoc tohoto týmu se nevztahuje jen na příslušníky a zaměstnance Policie České republiky, ale klienty mohou být i jejich rodinní příslušníci, blízké osoby a osoby z řad veřejnosti v rámci prevence rozvoje posttraumatických potíží. Pracovníci intervenčního týmu jsou vyškoleni k poskytování posttraumatické intervenční péče, která zahrnuje bezodkladnou primární pomoc ke zmírnění následku traumatizující události a následnou péči. Členové týmu se skládají z řady profesí, jedná se tedy o mezioborové týmy. Za pozitivní pokládám skutečnost, že v Českých Budějovicích je členkou uvedeného týmu i vyšetřovatelka Služby kriminální policie a vyšetřování, tedy osoba v přímém výkonu služby. Náplní práce této členky je řešení případů domácího násilí, znásilnění, týrání svěřené osoby, ohrožování výchovy mládeže atd., která denně jedná s oběťmi trestných činů a v rámci výkonu služby vyjíždí na místa trestných činů. Vyškolení příslušníci v poskytování krizové intervenční péče, kteří slouží v přímém

⁴² ŠPATÉNKOVÁ, N.; a kol.: *Krizová intervence pro praxi*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2004. s 19-24

⁴³ Závazný pokyn policejního prezidenta: *O poskytování intervenční péči a anonymní telefonní lince pomoci v krizi*.

výkonu služby jsou nejen aktivním přínosem pro oběť, ale i samotnou prestiž Policie České republiky. Bylo by na místě umožnit vyškolení v oblasti posttraumatické intervenční péče více příslušníkům v přímém služebním výkonu, neboť právě tito příslušníci přicházejí do prvního kontaktu s oběťmi trestných činů a se svou teoretickou i praktickou připraveností by mohli lépe eliminovat rizika sekundární viktimizace.

Z výčtu všech subjektů je patrné, že prevence a potlačování domácího násilí v České republice uvedených státních orgánů, státních i nestátních organizací a institucí není lhostejná, je jí věnována značná pozornost se zájmem problematiku domácího násilí netolerovat, násilí řešit a ohroženým osobám pomoci. Za efektivní postup řešení považuji spolupráci a úzkou součinnost aktivit nejen Policie České republiky, justice a intervenčních center, ale všech organizací, institucí státní správy, samosprávy a neziskového sektoru, které případy domácího násilí mohou detekovat a jejichž posláním je koordinace, prevence a minimalizace případů domácího násilí.

- Pracovníci **odboru sociálních věcí** bývají v řadě případů oznamovateli této trestné činnosti. Působí v rodinách, kde jsou děti. Mají možnost provádět šetření přímo v rodinách a tak ovlivňovat a sledovat reálnou situaci. Za ocenitelnou pokládám zejména neohlášenou návštěvu rodiny, protože sociální pracovníci často bývají svědky poranění oběti a tím mnohdy odkrývají latentní domácí násilí. Oběť většinou bývá doma jen s malými dětmi a sociální pracovníci mají možnost poskytnout oběti informace o možnostech řešení a pomoci. Zjištěné skutečnosti těchto pracovníků slouží Policii České republiky i soudu jako důležitý zdroj informací.

- I **lékaři** jsou důležitými svědky domácího násilí. Z praxe sice znám málo případů, kdy oběť vyhledá po fyzickém napadení lékaře, ale najdou se i případy, kdy si lékař na těle oběti všimne pohmožděnin nebo otoků při běžné preventivní kontrole nebo nemoci. Jsou i případy, kdy oběť po fyzickém napadení partnerem navštíví lékaře, ale důvod poranění zamlčí a jako původ zranění uvede uklouznutí na zem, apod. V každém případě by si měl lékař zaznamenávat poranění oběti do karty pacienta. Lékaři své pacienty většinou dobře znají, a tak jsou pro policisty cennými zdroji v poskytování důležitých informací o obětech.

Nedílnou součástí vyšetřování je zjistit od oběti praktického lékaře a zajistit souhlas s nahlédnutím do zdravotní dokumentace. Činím tak i v případech, kdy mi oběť sdělí, že nenavštívila svého lékaře s žádným poraněním. Lékaři bývají zdrojem informací nejen o viditelných stopách násilí, ale i o rapidním úbytku hmotnosti oběti nebo úzkostlivém,

psychickém stavu oběti. Ve snaze lékařům sjednotit postup při poskytování zdravotní péče osobám ohroženým domácím násilím, vydalo Ministerstvo zdravotnictví doporučující metodický pokyn, podle kterého lze postupovat při pouhém podezření na domácí násilí.⁴⁴ Také je důležité znát dětského lékaře oběti, který má dítě v péči. Věstník Ministerstva zdravotnictví sjednotil postup lékařů zvláště primární péče při diagnostice a léčbě dítěte při zjištění syndromu týraného a zneužívaného dítěte (syndrom CAN) a vymezil charakteristická rizika vedoucí k tomuto syndromu.⁴⁵ Jedním takovým vymezeným rizikem jsou vztahy v rodině. Lékař nejen, že zná sociální prostředí dítěte a psychický a zdravotní vývoj dítěte (u kterého může vyslovit, že dítě žije v rizikovém prostředí a je důvodné podezření na syndrom CAN), zná také matku dítěte, neboť s dítětem pravidelně navštěvuje dětského lékaře. Proto i dětský lékař poskytuje cenné informace o oběti domácího násilí-matce dítěte.

- Dalšími osobami, které při řešení případů domácího násilí nezanedbávám, jsou **pedagogičtí pracovníci**. Pracovníci školy bývají pro děti blízkou dospělou osobou, které se mohou svěřit s problémy. Pokud se pedagogickým pracovníkům dítě samo s problémem nesvěří, sami mohou být svědky změn v chování dítěte, a tak se mohou zajímat o jeho trápení. Proto si u pedagogických pracovníků cením, když problém dítěte dokáží odhalit a řešit.
- Domnívám se, že Česká republika může propagaci problematiky domácího násilí nalézat i v inspiraci u zahraničních států, jejichž aktivity jsou na vyšší úrovni. Např. v USA je problematice domácího násilí věnována pozornost přes třicet let, zatímco v České republice je to otázka posledních let. Úspěšné zahraniční kampaně se tak pro Českou republiku mohou stát velkým zdrojem inspirace. Například zapojení mužů do řešení problematiky domácího násilí prostřednictvím kampaní a dosažení takové atmosféry přimět ostatní muže, aby se angažovali v boji proti domácímu násilí a oslovit tak muže i agresory, aby si uvědomili svou zodpovědnost za páchané násilí.

5.2 NEGATIVA V POSKYTOVÁNÍ POMOCI OBĚTEM DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Uvedla jsem, že problematikou domácího násilí se zabývá řada institucí orgánů státní správy, samosprávy a neziskových organizací a řešení problematiky těmito institucím není lhostejné, je jí věnována pozornost. Nyní bych se chtěla zaměřit i na nedostatky právních norem v souvislosti s postavením obětí domácího násilí, které nejsou příliš zohledňovány.

⁴⁴ Věstník Ministerstva zdravotnictví č. 6/2008

⁴⁵ Věstník Ministerstva zdravotnictví č. 3/2008

V otázce pomoci obětem domácího násilí spatřuji nedostatky zejména v možnostech finanční a materiální pomoci ze strany státu.

5.2.1 Odškodnění obětí

Česká republika se věnuje i právní úpravě odškodňování obětí trestné činnosti. Uznává povinnost dbát o dodržování základních práv a svobod obětí, o jejich ochranu a přijímá odpovědnost v případech jejich porušení. Za nedostačující lze pokládat roli státu v odškodňování bolesti a újmy na zdraví.

Dne 31.8.1997 přijal Parlament České republiky zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti, který nabyl účinnosti ke dni 1.1.1998.

Podstatou přijatého zákona je poskytování finanční pomoci na částečné odškodnění těch, kterým v důsledku trestného činu byla způsobena vážnější újma na zdraví, a kteří nemají možnost v přijatelné lhůtě dosáhnout náhrady škody na pachateli. Oběť má možnost požadovat peněžitou pomoc souběžně, jak ze strany státu, tak i na pachateli trestného činu. V našem právním řádu se pojem „oběť trestné činnosti“ nevyskytuje. Zákon v § 2 pojednává o oběti, jako o fyzické osobě, které v důsledku trestného činu vznikla škoda na zdraví. Za oběť se považuje i osoba pozůstalá po oběti, která v důsledku trestného činu zemřela. Dále i nejbližší členové rodiny (přímé) oběti a osoby, které byly na její péči odkázány.

Pro oběť trestného činu je charakteristický vznik újmy a zhoršení sociálního postavení jako bezprostředního následku jednání, které vykazuje znaky trestného činu. Mají se na mysli škody psychické, emocionální strádání, omezení základních práv.

V § 2 odst.3 a 4 se uvádí, že pomoc spočívá v jednorázovém poskytnutí peněžité částky k překlenutí zhoršené sociální situace způsobené obětí trestným činem. Pomoci se může domáhat ten, komu byla způsobena vážnější újma na zdraví, která vyvolává dlouhodobé zhoršení sociálních a dalších poměrů poškozeného, a které považuje trestní zákon za těžkou újmu. Bodové ohodnocení za bolest musí dosahovat hodnoty 100 bodů, jinak se pomoci domáhat nelze (§ 6, odst. 2). Rozhodujícím podkladem pro posouzení přiznání pomoci je výsledek šetření orgánů činných v trestním řízení, že se stal trestný čin.

§ 7 odst. 3 poukazuje na poskytnutí pomoci opakovaně, pokud oběť prokáže, že jí vznikla škoda vyšší, než která byla uvedena v podkladu. Žádost o poskytnutí pomoci lze podat u Ministerstva spravedlnosti nejpozději do jednoho roku ode dne spáchání trestného činu, jinak právo zaniká. §12 hovoří o vrácení poskytnuté pomoci, kterou je oběť povinna vrátit

do pěti let od dne v případě, že jí byla do této doby uhrazena pachatelem. Pokud však škoda pachatelem uhrazena nebyla, peněžitou pomoc stát po oběti nepožaduje.

§ 6 uvádí důvody, za kterých stát oběti peněžitou pomoc neposkytne. Jedná se o trestní stíhání oběti jako spoluobviněné, nebo účastníka trestního činu, nedala souhlas k trestnímu stíhání, pokud je souhlasu potřeba nebo souhlas vzala zpět, nebo neposkytla orgánům činným v trestním řízení potřebnou součinnost, např. v neoznámení trestného činu bez zbytečného odkladu, nebo jako svědek využila práva odepřít výpověď. Tyto podmínky zákon zkoumá individuálně s přihlédnutím k osobním poměrům oběti a důvodům. Jako omluvitelné uvádí delší hospitalizaci oběti v nemocnici, nebo ženu která byla poškozena mravnostním deliktem a obávala se ohlasu svého okolí nebo měla vážné psychické potíže v souvislosti se spáchaným trestným činem.

§ 8 uvádí snížení nebo nepřiznání peněžité pomoci oběti, která může být snížena nebo se nepřizná s přihlédnutím k sociální situaci oběti.⁴⁶

Obětem, kterým vznikla újma na zdraví stát poskytuje náhradu buď formou paušální částky ve výši 25.000,- Kč nebo ve výši, kterou musí oběť prokázat, jako ztrátu na výdělku, náklady spojené s léčením, na výživu, příp. s pohřbem. Maximální výše však nesmí ve svém součtu přesáhnout 150.000,-Kč. Dále stát může peněžitou pomoc poskytnout pozůstalým po zemřelé oběti, které se poskytuje paušální částka ve výši 150.000,-Kč, celková částka vyplacená všem pozůstalým nesmí přesáhnout 450.000,-Kč. Lze přiznat pomoc obětem trestného činu v zahraničí i cizího státního příslušníka.

Uvedený zákon je v České republice jediným zákonem, který řeší peněžitou pomoc. Domnívám se, že v zákoně č. 209/1997 Sb. je na místě provést řadu změn a doplnění ve prospěch obětí trestné činnosti. Od platnosti tohoto zákona nedošlo do současné doby k žádné zásadní změně, došlo jen ke změně hodnoty bodů a některé položky ministerské vyhlášky.

Nesouhlasím s:

- finanční výší poskytované pomoci a dosažení újmy na zdraví oběti, která musí dosáhnout takové intenzity, že vyvolává dlouhodobé zhoršení sociálních a dalších poměrů poškozeného. Za takovou trestní zákon považuje těžkou újmu. Jak pomůže oběti finanční částka ve výši 150.000,-Kč, když následkem surového napadení bude doživotně ochrnutá nebo osobě, která se o tuto oběť bude muset starat? Nebo bude oběť zraněna tak, že nebude

⁴⁶ KRÁL, V.: *Odškodňování obětí trestné činnosti*. Praha: C.H.Beck, 1998.

moci dále vykonávat dosavadní zaměstnání a bude tak omezena v dalších životních situacích. Kompenzace v těchto případech je nízká,

- dále není na místě vymáhat peněžitou pomoc státem od oběti, které byla škoda nahrazena pachatelem. Domnívám se, že by bylo vhodné, aby stát vymáhal finanční prostředky po pachateli, ne po oběti,
- krátká se mi jeví lhůta jednoho roku podání žádosti o poskytnutí peněžité pomoci,
- v případě odškodnění oběti domácího násilí připadá z vyhlášky pouze jedna položka a to č. 016, kde je poškození zdraví klasifikováno jako: vážná duševní porucha vzniklá působením otravných zážitků nebo jiných nepříznivých psychologických činitelů a tísnivých situací (ověřené příslušným psychiatrickým pracovištěm). V ostatních případech se řeší jen fyzická újma. Oběti domácího násilí prožívají zejména psychickou újmu. Onemocnění vyžaduje dlouhodobé léčení a užívání léků, neboť odborná péče vrací oběť zpět do života. Často trpí poruchou definovanou jako jiná reakce na těžký stres, nebo příznaky hraničící s posttraumatickou stresovou poruchou, ne však v patrnosti symptomů duševní poruchy. Taková oběť si v životě s násilníkem jistě protrpěla své a vzpomínky na prožité události jí zůstanou v paměti po celý život. A to nemluvím o sociální situaci a podmínkách oběti v případě, kdy zůstane sama s dětmi a k tomu by podle zákona měla trpět vážnou duševní poruchou? Nevím, proč by taková žena neměla být státem odškodněna. Také by se měl stát zamyslet zejména nad vyšší finanční částky, kterou by oběť měla být odškodněna.

5.2.2 Řešení bytové otázky

Řešení bytové otázky je problémem každé oběti žijící v rodině nebo ve vztahu ohroženém domácím násilím. Z hlediska občanskoprávního není pomoc obětem ohroženým domácím násilím v České republice příliš efektivní. „*Občanské právo hmotné nezohledňuje existenci domácího násilí v rámci rodinných či obdobných poměrů. V žádném jeho ustanovení nenajdeme opatření specificky zaměřená na ochranu osob ohrožených násilím v rodině.*“⁴⁷ Oběti domácího násilí většinou nemají kam jít, a když se rozhodnou situaci řešit, jsou nuceny byt užívaný společně s násilnou osobou opustit i s dětmi, v podstatě z bytu utéci. Odchází ke svým rodičům, kde žijí ve stísněných

⁴⁷ HORÁKOVÁ, A.: *Domácí násilí z návrhu nového občanského zákoníku*. Via Iuris [online]. 2007 [cit. 29.9.2009]. Dostupný z: <http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=145>.

podmínkách⁴⁸, do azylového domu nebo zařízení sociálních služeb s možností dočasného ubytování pro osoby ohrožené domácím násilím.

Oběť domácího násilí se většinou ocitá bez finančních prostředků a tím je jí znemožněno zajištění bydlení. Ani rozvod manželství oběti nepomůže. Dále žijí ve společném bytě a dále dochází k agresivním útokům. I rozvedení manželé jsou nuceni žít ve společném bytě právě z nedostatku finančních prostředků nebo neochotě agresora společnou domácnost opustit.

Podle občanského zákona má oběť možnosti bytovou situaci řešit. Např. *zrušením společného nájmu za trvání manželství (§702), zrušení nájemního vztahu po rozvodu manželství u družstevního i nedružstevního bytu (§705), dále vypořádání podílového spoluvlastnictví (§ 142), vypořádání společného jmění manželů (§ 149). Dalšími prostředky při řešení domácího násilí je např. žaloba na zdržení se obtěžujícím chování (§ 13), ochrana podle ustanovení o dobrých mravech (§ 3) nebo žádost o obnovení pokojného stavu (§ 5). Ale ani tyto právní možnosti neumožňují rychle a efektivně reagovat a oběti pomoci vyřešit bytovou situaci tak, aby zabránily opakovanému násilí a poskytly oběti dostatečnou ochranu. Záležitostmi spojenými s bytovými poměry manželů se soud zabývá až po právní moci rozsudku o rozvodu manželství. Domoci se výhradního práva nájmu bytu, který byla oběť nucena proti své vůli opustit, je na dlouhé roky soudního jednání.*

Jako problematickou vidím i skutečnost, že pokud se oběť rozhodne pro svou ochranu využít možnosti obsažené v občanskoprávních předpisech, leží veškerá iniciativa v průběhu občanského soudního řízení na oběti, neboť nese důkazní břemeno. Pokud věci tvrzené neprokáže, ve sporu prohraje a vznikne jí povinnost uhradit náklady soudního řízení. Proto oběti, které jsou ve většině případech nemajetné často své nároky touto cestou nevyužívají.⁴⁹

Ne vždy domácí násilí v rodinách dosáhne takové závažnosti, vysoké latence, intenzity a stupně nebezpečnosti pro oběť, že orgány činné v trestním řízení podají návrh na vzetí pachatele do vazby. Možností, jak ochránit ohroženou osobu a zamezit dalšímu jednání násilné osoby je pomoc již zmiňovaného zákona č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé

⁴⁸ VOŇKOVÁ, J., HUŇKOVÁ, M. a kol.: *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 1. vyd. Praha: proFem, 2004. s. 112

⁴⁹ VOŇKOVÁ, J., HUŇKOVÁ, M. a kol.: *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 1. vyd. Praha: proFem, 2004. s. 107

zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Oběť se může domáhat svých práv způsobem:

- vykázaním, ze zákona o Policii České republiky,
- na návrh ohrožené osoby vydat předběžného opatření, dle občanského soudního řádu.

O jeho vydání může požádat ohrožená osoba soud buď v návaznosti na předchozí policejní vykázaní násilné osoby ze společného obydlí, anebo bez něj. Předběžné opatření není vázáno výlučně na institut vykázaní. Rozhodnutím soudu může být násilné osobě uloženo, aby na jeden měsíc opustila byt nebo dům, zdržela se setkáváním a navazováním kontaktu s navrhovatelem. Při zahájení řízení ve věci samé může být na návrh ohrožené osoby předběžné opatření opakovaně prodlouženo, a to až na jeden rok od okamžiku nařízení předběžného opatření. O návrhu musí být rozhodnuto bezodkladně, nejdéle do 48 hodin od jeho podání.

Možnost prodloužení doby vykázaní na základě předběžného opatření soudu podle občanského soudního řádu pokládám za velmi pozitivní. Oběti je tak dána možnost delší doby k vyhodnocení situace a zajištění její ochrany, neboť soud rozhoduje bezodkladně.

Účinná forma pomoci oběti domácího násilí by měla být realizována prostřednictvím podpory v oblasti bydlení a poskytováním dávek sociální péče, neboť jak již byla uvedeno, ohrožená osoba se ocitá v situaci bez dostatku vlastních finančních prostředků a je odkázána na pomoc státu. V případě, že domácí násilí nedosáhne takového stupně nebezpečnosti pro ohroženou osobu, kdy orgány činné v trestním řízení na násilnou osobu nepodají návrh na vzetí do vazby a oběť nevyužije ani institutu vykázaní a rozhodne se pro pobyt v azylovém domě, (nebo institut vykázaní není možné aplikovat) není pobyt v azylovém domě pro oběti bezplatný. Oběti nejenom, že musí hradit úhrady za poskytnutí ubytování, (cena za ubytování činí 90,-Kč denně a v případě stravy jde o částku 140,-Kč denně), ale ve většině případech i hradit část nájmu v bytě, ze kterého museli z důvodu násilí odejít.⁵⁰ A to je jen zlomek rizikových situací, které musí oběť postoupit.

Oběti, které se rozhodují ukončit soužití s násilníkem mají obavy z ekonomické nejistoty, perspektivy dalšího bydlení a zejména o zajištění dítěte. Představa lepší finanční možnosti násilného partnera a skutečnost, že má i k dispozici byt nebo dům, má na životě oběti rozhodující vliv setrvat s ním v násilném vztahu.

⁵⁰ VARGOVÁ, B.: *První pomoc v nepříznivých životních situacích*. Právo a rodina: 2007, č.3. s.15

6. SKUTEČNÉ PŘÍBĚHY

1) Paní Alice vyrůstala v úplně, nekonfliktní rodině. Po základní škole vystudovala dvě střední školy, které ukončila maturitou. Nastoupila do zaměstnání a dálkově studovala vysokou školu, kterou ukončila vysokoškolským titulem. Ve 20-ti letech onemocněla vážnou chorobou, kterou prožívala jako traumatizující událost. Vyléčila se. V roce 2002 se na poutním místě v zahraničí seznámila se svým manželem. Ve dvou případech za ní přijel do České republiky a poté zůstal. Rodiče paní Alice vztah s cizincem neuznávali a nepodporovali. V roce 2003 se vzali. Paní Alice v počátcích vztahu svého manžela finančně a materiálně podporovala, ale už v té době mezi nimi vznikaly hádky. Manžel se k ní choval dominantně, ignoroval ji a omezoval. V domácnosti jí nepomáhal, „*hrál si na pána domu*“, občas do paní Alice strčil, tahal ji za vlasy nebo „*kroutil ruce za zády*“. V intimních záležitostech neakceptoval ohled na její zdravotní stav, což paní Alici zhoršovalo psychiku a prožívání sexuálního života. V těhotenství se k paní Alici také nechoval hezky. Musela chodit spát, kdy určil manžel, vypínal jí televizi, zhasínal světla. Nebo naopak, když se vrátil pozdě domů, budil jí a zakazoval jí spát. Zakazoval jí se učit, v té době paní Alice studovala na vysoké škole. Tvrdil jí, že je hlava rodiny a musí ho poslouchat. „*Říkal mi, že u nich doma to tak bylo, matka otce musela poslouchat, bývala bita. Táta je alkoholik*“. Začal paní Alici vyhrožovat smrtí, jak svojí, tak i její. Po narození dcery se vztah zhoršil. Zakazoval jí navštěvovat své rodiče a nepřál si styk rodičů s jejich dcerou. Věděla, že rodiče s jejím manželstvím nesouhlasí a často jí říkali „*máš co jsi chtěla*“. Tím se vztah mezi ní a rodiči odcizoval, s problémy se jim nesvěřovala a raději dodržovala zákazy manžela a s rodiči se přestala vídat. Zakazoval jí navštěvovat i přátele, které postupně ztrácela. Doma si vynucoval sex, když mu paní Alice nechtěla být po vůli vymýšlel si různé záminky, vyhrožoval jí, že (v nočních hodinách) vzbudí dceru tak, aby docílil sexu. Při sexu se také choval nevhodně, sex s ním byl hrubý, nepříjemný. „*Byl vulgární, při sexu mi popisoval různé praktiky s prostitutkami, které prý v minulosti měl*“. Také paní Alici vyhrožoval odvozem dcery do rodné země, nebo malou dceru schválně zamykal koupelně, aby se dcera rozplakala. „*Pak jsem v telefonu slyšela jen pláč dcery*“. Musela chvátat domů. Ponižoval paní Alici tím, že po ní vyžadoval po vykonání potřeby „*utírat zadek*“. „*Chodil po bytě nahý, a když byl v předklonu chtěl po mně, abych se na něj dívala, jestli je čistý*“. Někdy po ní házel špinavé spodní prádlo.

Po dvou letech manželství paní Alice nevěděla, co má dál dělat. Nabízela manželovi, aby společně navštívili manželskou poradnu, protože už byla bezradná. On odmítl s tím,

že do žádné poradny chodit nebude, že nemá proč. Telefonicky se paní Alice spojila s *linkou důvěry*, kde se jí však žádné pomoci nedostalo. Právě naopak „vysmáli se mi“ a bylo mi sděleno, že *když jsem si vzala cizince, tak jsem musela počítat s tím, že se bude chovat jinak, než podle našich zvyků a bude dál žít životem, na který je zvyklý.*“ Protože už byla paní Alice zoufalá a nevěděla, co si počít, neměla kam s dcerou jít, neměla žádné finanční prostředky, setrvala ve vztahu dál. Doufala, že se vztah s manželem změní, ale manžela vnitřně bránila a omlouvala „*manžel neprožíval hezké dětství, bylo mi ho líto.*“ Vinila se tím, že by přece manžela nemohla opustit, když věděla, že v České republice nikoho nemá a zůstal by sám. „*To jsem mu přece nemohla udělat.*“

S manželem paní Alice setrvala ve vztahu další dva roky. Dceru otec používal jako nástroj k vydírání. Nutil tak paní Alici dělat věci, které nechtěla. Schválně před dcerou mluvil vulgárně, učil ji sprostá slova a měl radost, když tyto slova opakovala. Učil dceru, aby na paní Alici byla zlá. Vyhrožoval častým odvozem dcery do rodné vlasti s tím, že už se nikdy nevrátí. Byl sexuálně aktivní, několikrát za den onanoval a tyto praktiky začal provádět i před dcerou. Začal se projevovat i fyzicky. Paní Alice nikdy zbitá nebyla, ale bylo ji taktně naznačováno, co se jí může stát. Například když stála u okna, tak ji manžel chytil za nohy a z okna ji vyklonil. „*Pořád na mě křičel, ať se zabiju, ať skočím, nebo mi obtočil švihadlo kolem krku a škrtil mě. Přitom se hrozně smál a říkal, že to je jak poprava Sadáma. Mně bylo do breku, nevěděla jsem co bude dělat dál, strašně jsem se ho už bála.*“ V této době paní Alici jediná kamarádka poradila, „*svým způsobem mě donutila*“ ať navštíví intervenční centrum. Paní Alice tam jít nechtěla, „*asi jsem se styděla,*“ nevěděla proč, ale po dalším útoku se rozhodla **intervenční centrum** navštívit. V intervenčním centru se setkala se vřelou pomocí. Pracovnice jí sdělila, jaké možnosti a postupy v případě odchodu od manžela může využít. Poradila jí, jak se má v případě dalšího fyzického napadení zachovat. „*Jedinou mojí záchranou byl odchod do nějakého azylového domu. Paní z intervenčního centra mi vysvětlila možnosti a postup umístění. Také jsme sestavily bezpečnostní plán mého odchodu. Začala jsem pociťovat naději v nový život. Pocit bezpečí zvítězil nad myšlenkou nezůstat v zařízeném bytě, s manželovými příjmy a s malou dcerou, ale odejít do úplně cizího města, do cizího prostředí. Pokud jsem se chtěla zachránit a zachránit i svou dceru, nic jiného mi v té době nezbývalo.*“ Od té doby paní Alice začala přemýšlet o odchodu od manžela. Ještě ve dvou případech se nechala ponižovat a fyzicky napadat, ale poté, když ji manžel opět vyhrožoval, že už dceru nikdy neuvidí, že buď dceru odveze, nebo paní Alici zabije, byl to poslední čin manžela, který paní Alici donutil situaci radikálně změnit. Sbalila oblečení pro sebe a dceru, doklady a ráno ze společného bytu

s dcerou utekla ke své babičce. Ještě tentýž den ji tam manžel našel. Zvonil u dveří, ale neotevřely mu. Paní Alice byla zoufalá a věděla, že u babičky zůstat nemůže. „*Pořád jsem brečela.*“ Zavolala do intervenčního centra a pracovnice jí domluvila dočasný týdenní pobyt ve Veselíčku a následný pobyt v psychosociálním centru Acorus. Policii do problému zapojit nechtěla.

Pobyt v **Acorusu** hodnotí jako velmi pomocný, zvláště terapeutické programy a možnost se setkat s jinými oběťmi domácího násilí a dozvědět se o jejich tragických životních příbězích. „*Otevřelo mi oči, když jsem slyšela příběh jedné ženy, která byla neustále bitá, několikrát visela hlavou z osmého patra a přesto se k manželovi vrátila. Byla v Acorusu několikrát.*“ Setkala se s profesionální prací i přístupem pracovníků. Pomáhaly jí také při řešení rozvodového řízení a svěření dcery do péče, dostala řadu cenných informací, jak postupovat, až se vrátí domů. Pobyt v Acorusu „*mi pomohl zejména překonat závislost na manželovi*“, traumatizující zážitky. *Trpěla jsem častými depresemi, obviňovala se, že jsem od manžela utekla, často jsem na něho myslela. Chtěla jsem se vrátit, ale pak když jsem viděla dceru a vzpomněla si, co všechno manžel dělal, byla jsem ráda, že jsem od něho pryč. A tak se to střídalo. Byla jsem, vyčerpaná, nespala, často jsem brečela.*“ Uvedla, že pokud by v Acorusu nebyla a zůstala by v místě bydliště u kamarádky nebo babičky, určitě by se k manželovi i přes strach, který z něho měla, vrátila. U paní Alice byl diagnostikován syndrom týrané ženy. Za negativum centra Acorus paní Alice vyhodnotila podmínky bydlení a skutečnost, že měsíčně platila za pobyt 2.500,- Kč.

Návratu do místa bydliště se paní Alice bála. Předem ale měla zajištěné bydlení a velkou oporu získala ve své babičce. Na radu pracovníků Acorusu navštívila odbor sociálních věcí, zkontaktovala se opět s intervenčním centrem a dostavila se na Policii České republiky. V této fázi již byla přesvědčena, že podá trestní oznámení. Nebýt pomoci pracovníků intervenčního centra a poté Acorusu „*nevím proč, ale na policii bych nešla*“. „*I na **Policii České republiky** jsem se setkala s profesionálním přístupem policistů. Vysvětlili mi postup a poskytli mi řadu nových informací*“.

Na základě podaného vysvětlení paní Alice bylo proti jejímu manželovi zahájeno trestní stíhání z trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě. Bylo provedeno znalecké zkoumání, jak paní Alice, tak i jejího manžela. **Závěrem znaleckého posudku** paní Alice bylo konstatováno, „že ve struktuře osobnosti nejsou patrné symptomy duševní choroby, specifické poruchy osobnosti. Je obecně věrohodná a specifická věrohodnost výpovědi je zachovalá. Nejsou shledány tendence ke

konfabulacím či bájevné lhavosti. Jsou zjevné symptomy týrané osoby. Rozumové schopnosti jsou v horní části pásma průměru. Má rozsáhlou zásobu všeobecných vědomostí a široký kulturně sociální rozhled.“

2) Paní Romana: Narodila se v úplné rodině, ale později se rodiče rozvedli. Matka byla učitelka, otec voják. Ve třinácti letech se matka znovu provdala. Dětství měla klidné. Vystudovala střední školu, byla premiantka, chtěla studovat vysokou školu, ale své záměry vzdala. V manželství se paní Romaně narodila dcera, po třech letech se však rozvedli. Manžel míval milenky. Po dvou letech začal po paní Romaně usilovat současný druh. „*V té době mě druh moc neimponoval, on chtěl mě, já jeho moc ne. Jeho matka mi ho tehdy chválila. Měl ale hodně kamarádů a chodil často na pivo, to se mi nelíbilo.*“ Po tři čtvrtě roku známosti spolu začali žít. Dceru paní Romany z předchozího manželství měl rád. Později se jim narodila dcera. Po porodu dcery se druh paní Romany změnil. „*Chtěl, aby bylo všechno po jeho, začal mě kritizovat a pomlouvat. Přestal se věnovat nevlastní dceři, začal být na ni zlý. Říkal, já jsem otec, tak mě budete poslouchat a co řeknu, to uděláte. Moje první dcera byla odsunuta na druhou kolej a tehdy jsem dostala od druhu první facku, když jsem neuposlechla jeho příkaz. Začal mi nařizovat co můžu a co ne, nesměla jsem jít s kamarádkama na kafe, ani ony nesměly přijít za mnou. Hledal si nějaké záminky, aby mě mohl napomínat a všechno bylo špatně. Sprostě mi nadával, že jsem píča, kurva atd.*“ Pamatuju si na první případ, kdy mě ušáhl. Šla jsem doma závěs a on chtěl, abych šla spát. Já mu říkala, že to jen došiju. Nato mi začal nadávat a pak mě fláknul rukou do obličeje.“ Druh paní Romany se věnoval svým kamarádům, o rodinu zájem neměl. Upřednostňoval jen svou vlastní dceru. Nevlastní jen kritizoval, vznikaly tak hádky. Také chodil hodně do hospody, byl málo doma a vztah ochladl. „*Nevím proč, ale myslel si, že mám chlapy. Já přitom byla doma s holkama. Většina hádek nastávala, když se vrátil opilý z hospody. Nadával mi, že jsem coura a začal mě fackovat.*“ Po dvou letech vztahu paní Romana poprvé vyhledala po napadení druhem lékaře. Fyzické napadání paní Romany se stupňovalo, bylo časté. Musela být jen doma. Druh paní Romany si vymohl znát její plán služeb v zaměstnání. Kontroloval, jestli z práce chodí včas domů. Proto paní Romana nikam nechodila, s nikým se nestýkala. Ale i přesto si druh našel nějakou záminku, aby jí mohl nadávat, ponižovat, nařizovat. Udeřil i nevlastní dceru. „*On to asi nechtěl udělat, ale jak je vznětlivý, tak...*“ Do hospody už chodil pravidelně, někdy se vracel až za tři dny. „*Nejhorší bylo, když se probral. Bývalo mu vždycky špatně, byl vzteklý. Doma se nic*

nesmělo dělat, musel být klid. Když se mu něco nelíbilo, tak mě prostě zbil. Bil mě i když jsem uklízela. Říkal, že já jsem na hovno, že je doma bordel. Jednou byla omáčka slaná, pak zase ne. Jednou jsem navařila jídla málo, pak zase hodně. Prostě co jsem udělala, bylo špatně. Už mě tolik nefackoval do obličeje, ale mlátil do mě pěstmi, strkal do mě silou až tak, že jsem padala na zem a kopal do mě. Škrtil mě a tak různě. Ne, já jsem se nebránila, on je mohutnej chlap.“ Po čtyřech letech vztahu paní Romana odešla s dětmi ke své matce. Druh však za nimi přišel, bouchal na dveře a sprostě na chodbě nadával. Byl opilý. Matka paní Romany ho pustila do bytu. Za přítomnosti matky paní Romanu brutálně zbil. „Dcera byla celá od krve. Já zavolala policajty a záchranku.“ Pak se paní Romaně pořád omlouval, choval se slušně. Paní Romana souhlas s trestním stíháním druhu vzala zpět „on mě pořád přemlouval, že se to už nikdy nestane, přimlouvala se i jeho matka“ a zpátky se k němu vrátila. Po čtvrt roce byla paní Romana opět zbitá. „Mé dceři zakazoval dívat se na televizi, protože jí koupil on. Pak jí zakazoval spát na posteli, protože ji také koupil on. Já podle jeho nálady také nesměla spát v posteli, z postele mě vyhazoval. Musela jsem spát na zemi. Koncem to už bylo často. Bral mi věci, prohledával kabelku, kontroloval mobil.“

K poslednímu útoku došlo počátkem roku 2008. „Šla jsem pro dceru na kroužek, ale minuly jsme se. Když jsem se vrátila domů, holky už byly doma. Hned po příchodu na mě začal rvát, kde jsem byla, že jsem coura a pak mi jednu vrazil. Pak už si nic nepamatuju. Probrala jsem se, když nade mnou holky stály a brečely. Křičely, maminka je mrtvá. Byla všude krev. Strašně mě bolela hlava, zuby, celý obličej. Do rána jsem po obličeji měla samé modřiny. Tak jsem volala do práce, že je mi špatně, že mě druh zbil, že přijdu druhý den. Šla jsem k doktorovi. Řekla jsem, že mě napadl druh. Pak se mi hrozně omlouval.

Kolegyně ze zaměstnání kontaktovala intervenční centrum. Pracovnice intervenčního centra na oznámení reagovala, navštívila paní Romanu v místě bydliště a po domluvě se paní Romana dostavila další den na osobní jednání do intervenčního centra. Případ paní Romany byl nahlášen na Policii České republiky.

Na základě souhlasu paní Romany byly pro potřeby Policie ČR vyžádány lékařské zprávy o jejím zranění. Bylo zjištěno, že celkem v 7 případech paní Romana navštívili lékaře. Jednalo se o **zranění typu:** pohmožděniny hlavy, hrudníku, krku, otoky v oblasti tváře, zadní části hlavy, rozsáhlá krvácení, poškození kůže, vytrhané vlasy na temeni, perforace bubínku, apod. Při posledním napadení paní Romana utrpěla krevními výrony víček, otřesem mozku, zlomeninu kloubních výběžků dolní čelisti, zlomeninu kloubního výběžku. Dále bylo zjištěno, že dva roky před posledním útokem byla paní Romana v dobrovolné evidenci u psychiatricky, kam docházela v silně neurotizovaném stavu.

Ve věci paní Romany se podařilo získat mnoho svědků, zejména ze zaměstnání, kteří potvrdili, v jakém fyzickém a psychickém stavu paní Romana docházela do zaměstnání.

Druh paní Romany byl Policií České republiky z bytu okamžitě vykázan a po 10-ti dnech bylo soudem rozhodnuto opustit byt a zdržovat se vstupu do bytu a setkávání s paní Romanou po dobu dalšího jednoho roku. Bylo proti němu zahájeno trestní stíhání.

U paní Romany soudní znalec *nenalezl symptomy dušení poruchy, ani specifické poruchy osobnosti. Jsou ale zvýrazněny symptomy z okruhu neurotických poruchy a poruchy způsobených stresem. Došlo u paní Romany k nárůstu nejistoty, ustrašenosti, tendencím pochybovat o sobě, objevily se poruchy spánku, pocit opuštění. Jsou zjevné symptomy týrané osoby. Rozumové schopnosti jsou průměrné, má mírně nadprůměrnou zásobu všeobecných vědomostí a kulturně sociální rozhled.*

Případ paní Dany: Paní Dana se narodila v úplné, bezkonfliktní rodině. Matka je učitelka a otec úředník. Paní Dana se vyučila prodavačkou. Po vyučení se seznámila se svým současným manželem. Bydlela s ním na hotelovém pokoji, kde vařil. Partnerský vztah, který trval sedm let popisovala, jako hezký. Nepřišlo jí divné, že veškeré finance, které si od počátku jejich vztahu vydělala, odevzdávala partnerovi. Po roce seznámení se odstěhovala s partnerem do rodinného domu jeho rodičů. Také se vzali. Po sedmi letech se jim narodil syn. Dva roky byla se synem doma, poté manžel začal podnikat, založil prodejnu, kde paní Dana pracovala jako prodavačka. Syna jim hlídala tchýně. Byla od rána do šesti večer v prodejně. V tomto období začaly problémy. První nastal hned v počátcích, kdy jí v kase chybělo 200,-Kč. To ji manžel poprvé udeřil fackou do obličeje a začal nadávat. „*Pak se to rozjelo, to se ani nedá říct, kdy to bylo podruhé, sprostě mi nadával, pořád mě fackoval, vyčítal, hrozil...no pořád.*“ Paní Dana neměla přístup k financím. Veškerou tržbu z obchodu manžel odnesl, jí žádné peníze nedával. Byla pořád v práci. Syna viděla jen večer, odcizovali se. Čtyři roky poté žila v nejistotě, bála se, byla ponižována a bitá. Nikam nesměla, neměla žádné kamarádky, byla doma nebo v práci s manželem. K bití docházelo jak doma, tak i v obchodě. Násilí se stupňovalo. Manžel paní Dany začal jejich syna navádět, aby na paní Danu byl zlý, aby jí taky bil. V mnoha případech byl syn přítomen bití paní Dany. „*Tahal mě za vlasy, škrtil, kopal, bylo mu jedno kam, bil mě násadou od koštěte, přepravkou, bylo mu to jedno, co měl po ruce, tím mě fláknul, nebo po mě hodil.No, zbil mě asi snad stokrát, nebo i víckrát, nedá se to počítat. Já si jen bránila rukama obličej, nic jsem nedělala. Pak mě bolelo celý tělo. Několikrát jsem měla zlomený nos, modřiny kdekoliv.Vybil se, a pak byl klid. Moc ne ani neomlouval.*

Dělal, jako by se nic nestalo. Mlátil mě i v obchodě. Lidé mě museli vidět, jak vypadám, nebo že brečím. Lil mi vodu na hlavu. Nikam jsem nesměla. Pořád jezdil všude se mnou, i na nákupy. Když jsem si potřebovala koupit nějaké oblečení, tak mi ho vybral a zaplatil. Párkrát se stalo, že jsem šla sama nakoupit do potravin. Dal mi peníze, ale z obchodu jsem musela přinést účtenku, kterou si zkontrolovali, jestli jsem mu vrátila zbytek peněz. Musela jsem doma uklízet, protože mi říkal, že jsem bordelářka. Vytírala jsem podlahu i čtyřikrát za sebou, protože se mu pořád něco nelíbilo. Nebo mi vyhazoval věci ze skříně, skříně jsem musela vytrít a uklidit ty věci nazpátek. Pořád mi říkal, že špatně uklízím, vařím, vyčítal mi, že se nestarám o syna, vyčítal mi rodiče, že jsou shnilí, že jsou bordeláři a já jsem po nich. Vyhazoval mě z domu, říkal, ať vypadnu. Několikrát jsem v zimě postávala venku a čekala jsem, až manžel usne a pak se vrátila domů. Nerozuměla jsem tomu, co se děje, říkala jsem si, že nejsem dobrá, že nic neumím a styděla jsem se za sebe. “ Paní Dana sama nesměla navštěvovat rodiče. Když se s nimi viděla, tak tajně. Ale když se manžel paní Dany dostal do finančních potíží, rodiče musela kontaktovat. „On stál za mnou a diktoval mi, co mám napsat do sms zprávy, nebo mi nařizoval, co jim mám říct, až jim budu volat. Musela jsem jim říkat a ponižovat se, proč mě tak hrozně vychovali, že jsem hrozná bordelářka, že jsem neschopná, že neumím vařit, proč mě doma k ničemu nevedli. Musela jsem jim říkat o peníze, třeba aby za mě zaplatili sociální a zdravotní pojištění, nebo mi dali peníze na dluhy manžela. Pořád měl manžel pocit, že mi rodiče dávají málo a chtěl po nich víc a víc.“ Paní Daně manžel prohlížel kapsy, mobil. „Nejhorší byl začátek roku 2009. To jsem byla mlácena ob den. Už jsem ani nejedla, nechutnalo mi, hubla jsem. Hned na začátku roku mě zbil. Druhý den mě poslal za našima, aby za mě zaplatili nějaký věci. Naši odmítli, všimli si, že mám modřiny. Tak jsem jim řekla, že mě zbil. Ptali se mě na podrobnosti, a jak to dlouho trvá, ale já jim pravdu zapřela, řekla jsem jim, že to trvá jen rok. Tak se mnou jeli k doktorovi. Ten mi dal nějaký prášky na uklidnění a říkal mi, že mám určitě anorexii. Naši mě za manželem nechtěli pustit. Ale odešla jsem od nich. On mi volal, kde jsem. No vlastně mi vyhrožoval a pak mi dal malýho k telefonu, který mi řekl, že mě nemá rád. No a já jsem prostě taková mouchy snězte si mě, mám manžela ráda, tak jsem se vrátila “ Za pár dní poté chyběly v kase nějaké peníze. Manžel začal paní Danu osočovat, že je zlodějka, že krade peníze. Zbil ji v práci. Tam jí hodil na zem a kopal do ní. Asi za čtyři dny jeli společně nakupovat. Při placení u kasy se mu zdála cena za nákup velká, tak paní Daně v autě začal nadávat, co to všechno koupila, že tolik věcí nepotřebují a doma ji zbil. Odpoledne chybělo v obchodě nějaké zboží, tak ji opět zbil. Za dva dny špatně uvařila oběd, zase dostala. Poté ji nařídil, že musí jet k rodičům, aby za ní zaplatili účet za telefon.

Paní Dana ráno odjela. Když ji rodiče uviděli, šli s ní ihned do intervenčního centra. Poté paní Danu odvezli k lékaři (to bylo poprvé, kdy paní Dana byla u lékaře se zraněním způsobeným manželem) s tím, že následující den znovu přijedou do intervenčního centra a věc oznámí na Policii ČR. Manžel paní Daně několikrát telefonoval. Rodiče jí vzali mobil. Později ho viděli postávat před jejich bydlištěm, ale nekontaktovali se s ním.

Z **lékařské zprávy** vyplynulo, že paní Dana utrpěla: deformaci nosu, hematomy celého obličeje a celého těla, čerstvých i starších data. Byla provedena i fotodokumentace.

Ve prospěch paní Dany svědčili rodiče, kteří sice svědky bití nebyli, ale viděli po těle dcery modřiny. Modřin si všímali již v době, kdy jim dcera zapírala, že je bita manželem, neboť z telefonátů a schůzek vyšlo jasně najevo, že je dcera týrána. Již před dvěma roky se jí snažili pomoci, byli se poradit v intervenčním centru. Dcera však s nimi nekomunikovala. Tuto skutečnost potvrdila i pracovnice intervenčního centra, která sepsala záznam o průběhu a důvodu kontaktu, který poskytla Policii ČR. Vypovídali i svědci, kteří paní Danu viděli opakovaně zbitou, s hematomy (maskovanými makeupem) po obličeji. Našli se i svědci, kteří vcházeli do prodejny v době, kdy manžel paní Danu bil. Proti manželovi paní Dany bylo zahájeno trestní stíhání a byl vzat do vazby.

Ze **znaleckého posudku** o paní Daně vyplynulo, že v osobnostní struktuře nejsou patrné příznaky duševní poruchy ani specifické poruchy osobnosti. Aktuálně registrované jsou zjevné symptomy poruch podmíněných stresem, jsou zjevně navýšeny pocity úzkostného prožívání, objevují se nečekané záchvaty třesu končetin, chvění, poruchy sebehodnocení. Jsou zjevné masivní symptomy týrané osoby v oblasti fyzické a psychické. Vyslovuje tendence znovu se nad vším zamyslet a případně manželovi cosi tolerovat či odpustit. Rozumové schopnosti jsou v dolní části pásma průměru, má slabou zásobu všeobecných vědomostí a nižší kulturně sociální rozhled.

7. VÝZKUM

Hlavním cílem tohoto výzkumu je snaha zjistit, jak týrané osoby zpětně hodnotí pomoc a přístup orgánů činných v trestním řízení a profesních institucí zabývajících se problematikou domácího násilí, se kterými jako oběti přišly do kontaktu.

Výzkumný záměr vychází ze snahy blíže proniknout do řešení pomoci obětem domácího násilí prostřednictvím výpovědi skutečných obětí, které byly partnery týrány. Výběr obětí domácího násilí nebyl z mé strany náhodný. Pro výběr respondentek jsem použila oběti, se kterými jsem byla v kontaktu při řešení domácího násilí v přípravném řízení (ve stadiu prověřování a krátce po zahájení trestního stíhání pachatele). Jelikož mi není osud těchto obětí lhostejný, ráda bych se dozvěděla, jaké pocity oběti provázely v době, kdy byly týrány a jak se oběti cítí v dnešní době po zásahu orgánů Policie České republiky a pomáhajících profesních institucí od doby, kdy jsem s oběťmi byla naposledy ve styku. Získané informace a názory obětí bych chtěla porovnat s informacemi získanými z odborných publikací a přesvědčit se o shodnosti teorie s praxí.

Před samotným výzkumem je uvedena i případovou studie obětí užitých v mém výzkumu.

7.1 CÍL, METODIKA A ORGANIZACE VÝZKUMU

Nástroje sběru dat

Pro výzkum jsem se rozhodla zvolit **metodu kvalitativní dotazování**, která mi umožnila naslouchat vyprávění respondentek, klást otázky a získávat odpovědi. Jedná se o výzkum provedený v anonymní atmosféře. Ve své bakalářské práci nebudu uvádět žádné konkrétní osobní údaje obětí se zřetelem na zachování soukromí respondentek.

Technika sběru dat

Pro stanovený cíl jsem si zvolila **rozhovor pomocí návodu**.⁵¹ Návod k rozhovoru mi zajistil, že byly zodpovězeny všechny otázky, které mě zajímaly.

Podle situace a emočního vyladění respondentek jsem si zvolila způsob a pořadí získávání odpovědí i formulaci otázek. Poskytla jsem respondentkám příležitost se uvolnit, využila jsem metodu aktivního naslouchání, jako komunikačního prostředku a tím mi bylo umožněno, že se respondentky vyjádřily ke svým pocitům, zkušenostem a názorům.

Harmonogram

Probíhal tak, že jsem si v přípravné fázi v měsíci září roku 2009 provedla jeho předběžné zpracování. Vybrala jsem si konkrétní oběti, jako vhodné respondenty. Koncem měsíce

⁵¹ HENDL, J.: Kvalitativní výzkum: *základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005.s. 174

září 2009 jsem se telefonicky spojila s respondentkami a domluvila s nimi termín a místo schůzky. Výběr jsem ponechala na nich s ohledem na jejich možnosti. Uvedla jsem respondentkám důvod setkání.

Výzkumný soubor a terén

Výběr respondentek byl proveden z osobní a věcné znalosti obětí, se kterými jsem v minulosti řešila domácí násilí (nejednalo se o náhodný výběr respondentek). Protože se pro samotné oběti jedná o velmi citlivé, detailní i osobní téma a je obtížné nalézt oběti, které jsou ochotné o osobních věcech hovořit, je výzkum proveden z malého vzorku respondentek. Výzkum je ale proveden s oběťmi – ženami domácího násilí, které byly řadu let týrány svými partnery a právě ony mají zkušenosti a znalosti o perspektivě zkoumané situace, znají kontext problému, proto se domnívám, že ony jediné jsou nejvhodnějšími osobami, které nám pomohou osvětlit problém.

Aby byl splněn kvalitativní výzkum bylo zapotřebí získat popis zkoumané situace. Analýza proto vychází z velkého množství informací o malém počtu jedinců.⁵² A s ohledem na kvalitativní metodologii nebyly stanoveny hypotézy.

Sběr dat

Výzkum pomocí rozhovoru s návodem proběhl počátkem měsíce října roku 2009, délky rozhovorů se pohybovaly od 30 do 45 minut. Rozhovor byl proveden se souhlasem respondentek.

Na počátku setkání s respondentkou jsem ji představila záměr své práce. Zpočátku jsem s ní vedla neformální komunikaci o různých tématech k navození pozitivní atmosféry. I tak respondentky projevíly vstřícnou ochotu spolupracovat. Brala jsem ohled na etická pravidla výzkumu.

7.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Ve vztahu k cíli své bakalářské práce jsem si pro ověření zvolila níže uvedené okruhy otázek:

- 1) Jak oběť žije v současné době (zaměstnání, osobní život, děti) a jak stávající situaci hodnotí,
- 2) Byla oběť spokojena s přístupem a pomocí orgánů činných v trestním řízení a pracovníků pomáhajících profesí, jakou pomoc oběť vnímala nejvíce a nejméně

⁵² HENDL, J.: *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005.

pomocnou a v čem, jak hodnotí činnost a přístup obhájce v průběhu trestního řízení,

- 3) Po jakou dobu trpěla/trpí psychickými problémy, zda se jí vracejí negativní zážitky z problematického vztahu, zda i v současné době má strach, zda byla nebo i je v současné době v kontaktu s partnerem, který ji týral,
- 4) Zda má smysl řešit touto cestou domácí násilí, nebo by doporučila jiné týrané ženě v problematickém vztahu dále setrvat, co by zlepšila v oblasti pomoci obětem domácího násilí,

7.3 POPIS ZÍSKANÝCH DAT

Paní Alice:

1) Bydlí v pronajatém bytě se svou dcerou, která dochází do mateřské školy. Vyučuje na základní škole. Je rozvedená, manžel na dceru posílá výživné. Z nedostatku finančních prostředků si přivydělává doučováním. Plat a výživné paní Alici na chod domácnosti, materiální zabezpečení dcery, splácení dluhu za advokátní pomoc, atd. nestačí. Známost nemá, ani po odchodu od manžela nikdy neměla. *„Relativně prožívám klidné období, jsem časově vytížená, nemám čas o sobě a minulosti přemýšlet. Proto jsem teď v klidu. Občas mívám strach z budoucnosti.*

2) Byla velmi spokojena s přístupem pracovnice intervenčního centra, zaměstnanci centra Acorus, sociální pracovníci i policisty. *„Uvedené profese mi opravdu pomáhaly, vždy mě někde „navedly dále“ nebo poradily, co mám dál dělat. Setkala jsem se s vnímavým a lidským přístupem, který mi dodával odvalu jít dál. Podstatný pro mě byl pocit bezpečí, to že jsem si uvědomila, že přece jenom mám možnost odejít od manžela, sice pryč z rodného města, bez ničeho, jen s pár věcmi a malou dcerkou, ale do místa bezpečí. “* Vždy se bála, že by ji pracovníci státních i nestátních institucí nevyslyšeli nebo jí nevěřili, proto pomoc vyhledala až v nejhorším stadiu. *“Špatnou zkušenost s pomocí řešení krize v manželství jsem získala, když jsem se v počátcích telefonicky spojila s linkou důvěry. Bylo mi řečeno, že manžel je cizinec, a když jsem se za něho provdala, musela jsem počítat s tím, že se ke mně bude chovat jinak, než Čech. To mě odradilo v hledání další pomoci, ale také jsem se začala obviňovat, že jsem zlá, že nechápu svého manžela, který se za mnou odstěhoval do České republiky, neberu ohled na to, že je cizinec a přece ho nemůžu opustit“.* Dále se paní Alice setkala s neprofesionálním přístupem při nařízeném soudním styku manžela s dcerou v krizovém centru. Dozvěděla se, že styk neprobíhá za nařízené asistence, ale pracovníci nechávali dceru s otcem osamoceně. *„Dcera mi poté doma*

brečela, že už tatínka nechce vidět, že byl na ní zlej, říkal jí, že půjde do pekla...., dcera mi začala doma kreslit divné obrázky a k tátovi už nechtěla. Také jsem se v krizovém centru dozvěděla, že domácí násilí neexistuje, co tady chci“

Co ale neočekávala, byl přístup a rozhodnutí **soudce**. „Soudce se mnou i s rodinou od počátku soudního jednání jednal v duchu, že k žádnému domácímu násilí v manželství nedošlo a označil mě jako manipulativní ženu, která na vysoké škole studovala psychologii“

„Přítomnost obhájce při výslechu na Policii České republiky nebyla zrovna příjemná. Obhájkyň se chovala odměřeně. Otázky zvažovala, nebyly urážející, ale z tónu a mimiky jsem pozorovala nesoucitný postoj. Připadala jsem si, jako kdybych se něčeho dopustila já a já byla pachatelem.“

3) Psychickými problémy paní Alice začala trpět už v době, kdy ve vztahu s manželem vycítila problémy, tedy od počátku vztahu. Nevěděla, jaký postoj má k sobě samé zaujmout. Poté se začala bát. Psychické problémy se zmírnily nástupem do Acorusu, ale po příchodu do rodného města opět nastaly. V současné době, kdy prožívá relativní klid, psychické problémy nemá. Jen se jí občas vrací vzpomínky na minulost, když na ulici vidí bývalého manžela, nebo slyší přijet výtah do patra či slyší „cinkat klíče“. „Vrací se mi vzpomínky, trpím pocity, že mě manžel sleduje, nebo že ho vidím, když je mu nějaký muž podobný. Bojím se ale budoucnosti. Ne o sebe, ale o dceru.“

„V kontaktu s manželem nejsem, mám předběžným opatřením udělen zákaz styku. Jen párkrát se stalo, že na mě bývalý manžel čekal v okolí bydliště. Nebavila jsem se s ním a utíkala pryč. On jen volal na dceru, že ji miluje.“ Bývalý manžel paní Alici nijak nevyhrožuje, zbytečně nekontaktuje a to od doby, kdy případ začala řešit Policie České republiky. „Před tím se mě snažil kontaktovat, různě na mě čekal a říkal, jak jsem zlá, jak jsem mu zkazila život a že stejně vyhraje a s dcerou odjede pryč. Také ze mě vymítal d'ábla“

4) I když paní Alice prožila negativní zkušenost u soudu a bývalý manžel byl zproštěn obžaloby (státní zástupce se však odvolal a řízení bude pokračovat u krajského soudu) věří, že řešit domácí násilí má význam. „*Ted' už to vím. Setkala jsem se s mnoha lidmi, kteří mi pomohli a rozuměli mi a těm děkuji.*“ Také věří ve spravedlnost a že řízení u krajského soudu dopadne v její prospěch. „*Jen soud pro mě byla instituce, která mi nevěřila, která mě přístupem zranila a o jednání a postupu od jeho začátku, tím myslím na pana soudce, si myslím své. Rozhodnutím soudu jsem totiž nebyla překvapena jen já, ale všichni. Naši, státní zástupce, má advokátka, znalci i policisté.*“ Obětem domácího násilí doporučuje

konfliktní situaci ve vztahu řešit. „I já jsem zůstala sama s malou dcerou odkázána na pomoc druhých, bez finančních prostředků a daleko a dlouho bez domova. Potýkala jsem se psychickými problémy, nevěřila si. Nyní jsem odkázána sama na sebe, musím hodně pracovat, mám málo času na své koníčky i dceru, ale vím, že jsem od manžela pryč a to je pro mě podstatné. V otázce pomoci ze strany státu by zlepšila možnosti v oblasti finanční i materiální pomoci i v systému dávek.

Paní Romana

1) Bydlí v obecním bytě se dvěma dcerami. Starší dcerou (16 let) z prvního manželství a druhou dcerou (10let) z družského vztahu. Bývalý manžel, ač má soudem určené výživné, na dceru neplatí. Druh, se kterým má druhou dceru výživné platí, styk s dcerou je na domluvě. Je zaměstnána na poště. Vždy pracovala. S finančními prostředky vychází obtížně. Finančně ji pomáhá matka, starší dcera dochází na brigády. Jsou do necelé dva roky, co byl druh ze společného bytu vykázán. Známost od té doby neměla, ani nemá. „Zrovna jsem s mladší dcerou doma, je nemocná, marodí už 14 dní a asi ještě dlouho bude. Doufám, že mě z práce nevyhodí, už nyní přicházím o peníze. Od té doby, co s námi nebydlí druh vládne doma pohoda, cítím se tu bezpečně, s holkama si rozumím. I ta mladší se už srovnala, pochopila, že táta není jen od toho, že ji kupuje dárky, oblečení, dává jí peníze. On jí ze začátku proti mně ovlivňoval a kupoval si ji. Když s ním dcera chtěla být, nezakazovala jsem jí to, je to přeci její táta, ale když se od něho vrátila, byla na mě zlá, vyčítala mi různé věci, říkala, že mě táta má pořád rád a nutila mě, abych ho vzala zpátky. Říkala, že je táta lepší, má se s ním líp a chlubila se, co jí táta všechno koupil apod. Nyní názor na tátů asi změnila, zatím jsem se neptala na důvod, ale dcera už k němu chodit tak často nechce, když jí volá, už se s ním nevybavuje, tak jako dřív. Bývá spíš doma. Přítel, ani známost jsem po odchodu druha neměla. Zatím žádnou známost nechci, nevím proč, možná, že se bojím, co by zase bylo, prostě jsem spokojená. Chodím do práce, s holkama máme dost zájmů a vystačíme si.

Jsem teď klidná, soud už proběhl. Druh byl uznán vinným, dostal podmínku. Kromě toho, že mi druh denně telefonuje, říká mi, že mě pořád miluje, že se ke mně chce vrátit a na všechno zapomeneme, tak jiné problémy s ním nemám.“ Mám pořád takový pocit, že jsem mu ublížila, že ze dne na den ztratil domov, ale vím, že ho k sobě už nechci.“

2) Pracovnice intervenčního centra – „s tou jsem byla v kontaktu nejvíce. Je to příjemná paní. Poprvé, když jsem s ní mluvila, bylo to dva dny poté, co mě druh zbil. Já se tenkrát nemohla pořádně hýbat a po obličeji jsem měla samé modřiny. Jak mě viděla, hned se

pustila do mého případu a kontaktovala Policii České republiky. Rozjela to tak rychle, že teď z odstupem času jsem jí za její pomoc vděčná. Sama bych to nezvládla. Ve všem mi pomáhala, psala mi návrhy k soudu, radila, co všechno mám udělat, kam mám zajít. Rozjela kolotoč, ze kterého jsem už nemohla vystoupit, vše probíhalo strašně rychle. To pro mě bylo dobře, protože sama bych to nezvládla a myslím si, že bych se druhem zase nechala ovlivnit, protože mi pořád volal, brečel do telefonu a omlouval se, jak ho to mrzí a já začala o sobě pochybovat a bylo mi ho líto. Ale když jsem pak šla na nějakou instituci, bylo jedno kam, jestli na Policii České republiky, intervenčního centra, sociálku, tak tam mi zase otevřeli oči a já si vybavila, co mi druh byl schopen všechno udělat a bylo po pochybnostech. Ale musím přiznat, že takových okamžiků, kdy jsem pochybovala, jestli dělám správně bylo hodně.“

Policie České republiky – „tam jsem měla strach, jak na mě budou pohlížet. Jedno trestní oznámení na druha, který mě v minulosti zbil stáhla a bála jsem se, že to ovlivní náhled na mou osobu, ale k tomu vůbec nedošlo. Jak při prvním oznámení, tak i v tomto případě bylo se mnou jednáno velmi dobře. Policisté se zajímali o můj případ, bavili se se mnou, nevím jak bych to popsala, tak jako normálně, přívětivě, dávali mi čas, abych si vybavila důležité věci, protože já byla schopna popsat jen okolnosti posledního fyzického napadení a na zážitky z minulosti, jako bych zapomněla. Takže se mě různě ptali a na základě otázek jsem si zážitky vybavovala. Kdybych měla o svém životě hovořit sama a policisté mi nepomáhali, asi bych vůbec nic neřekla. Ne úmyslně, ale to co policisté chtěli vědět, to bych sama od sebe neřekla. Jednak bych se styděla, hodně věcí bych nepokládala za důležité sdělit a také bych nechtěla výpovědi druhovi ubližovat. Ale musím říct, že když jsem si při výslechu měla vybavovat různé zážitky, urážky, ponižování a okolnosti útoku, tak jsem si začala uvědomovat, co všechno strašného jsem si musela prožít, že jsem vlastně ani už nežila, protože jsem nesměla nikam chodit, s nikým se bavit, musela jsem být pořád jen doma, kde jsem se podle druha o domácnost nestarala, neuměla jsem vařit, byla jsem hnusná, stará a tlustá, a když mi druh říkal, že by pro mě bylo lepší skočit z okna a já fakt z okna koukala ven a přemýšlela nad tím, že opravdu skočím, protože nejsem k ničemu, tak takové vybavení vzpomínek mi pomáhalo změnit názor na sebe a přestala druha omlouvat.

Byla jsem překvapena, s jakým zájmem ke mně přistupovali policisté-muži. Poslouchali můj příběh a myslím si, že to byl zájem skutečný, ne předstíraný. Pokyvovali hlavou a divili se, jak jsem tak dlouho mohla snášet život s druhem. Policisté se mě dotazovali i na jiné problémy, které nesouvisely s případem a pomohli mi vyřídit např. neplacení výživného ze

strany bývalého manžela. Vycházeli mi vstříc i tím, že jsem na výslechy nemusela chodit ve své pracovní době, ale po ní, poskytovali mi možnost se dostavit podle mých možností.

Soud – „proti jednání soudních úředníků a vedení soudního řízení také nemohu uvést nic špatného. U soudního řízení mi bylo umožněno nevypovídat a toho jsem využila. Má výpověď byla jen přečtena a já byla zato moc ráda.

Odbor sociálních věcí, státní zástupce, soudní znalci – „to byli také lidi, kteří se mnou jednali profesionálně, taktně.

U žádného odborníka zmíněných profesí jsem neměla dojem, že musí dělat z povinnosti.

Obhájce – „chápu, že advokát hájí práva obviněného, je to jeho úkol. Nevím, co mám k tomu říct, určitě by bylo lepší, kdyby u výsledku advokát nebyl, nebo alespoň nepokládal otázky. Už z jeho vizáže vycítíte, že soucit ani pomoc od něho očekávat nemůžete. Nepotřebujete slyšet otázky, na které sama neumíte odpovědět. Je to hodně o psychice a v té době, protože celé to řízení šlo rychle a já se nacházela ještě v době plné pochyb sama o sobě, tak vás to vrací nazpátek a začínáte zase o sobě pochybovat. Neuměla jsem třeba vysvětlit, proč jsem neutekla a nezavolala pomoc. Nenacházíte se ještě v situaci, kdy se umíte hájit a bránit. Ale měla jsem oporu ve vyšetřovateli a přítomnosti advokáta беру jako součást vyšetřování. Je jen na advokátovi, jak se k věci postaví a myslím si, že v některých případech by měl být advokát soudný a oběti zbytečně netraumatizovat.

3) „V kontaktu s druhem jsem v podstatě pořád. Neakceptoval skutečnost, že se mnou nesmí navazovat žádný kontakt. Hned po vykázání mi volal a volá mi dodnes. Jsem z toho nešťastná, protože mu neumím položit telefon, nebo telefon jednoduše nevzít, nebavit se s ním. Nedokážu to. Dlouhé diskuze jsem o tom vedla s pracovníci intervenčního centra, která mi říkala, abych se s ním nebavila, protože mě jen stresuje. Volá mi každý den. Vymlouvá se na dceru, že jako táta přece může vědět, jak jí to jde ve škole, jak se má apod. Nebo volá dceři, které pak řekne, dej mi mámu. Témata hovorů jsou stejná, opakují se dokola. Omluvy, přání obnovit vztah, budu tě pořád milovat, výčitky, výhrůžky. Nepřestal pít alkohol. Volá mi opilý a to bývá agresivní. Nedokáže pochopit, že ho už nechci. Přijde mi, že si nepřipouští, že beze mě žít nebude a věří v to, že se k němu vrátím.

Kdyby nebylo dcery, nevidala bych ho. Se setkání s ním se bojím, mám pořád divný pocit. Ve dvou případech mi dceru přivezl na chatu. Byla jsem tam sama. Bála jsem se, aby mi něco neudělal. Ale pak jsem si řekla, že by mi přeci před dcerou neublížil. Občas mívám pocit, že když např. nakupuju, vidím ho. Nebo když je mu nějaký muž podobný, leknu se. Na telefonáty jsem si už zvykla, ale z osobního kontaktu se cítím nejistě. I dnes se lekám, když

jde někdo po schodech a cinká s klíčky. Vybavuje se mi, jak chodil domů opilý a pak bylo zle. Pak si vzpomenu, že mám vyměněný zámek ve dveřích a uklidním se.

4) *„Řešit problém domácího násilí určitě doporučuji. Když jsem bývala bita, myslela jsem, že mě druh jednou zabije, že to prostě nepřežiju. Nevěděla jsem, jak se z té situace dostat, neexistovalo pro mě žádné východisko. Neexistovala pro mě žádná naděje. Ale také nyní s odstupem času vím, že jsem ani pomoc nehledala a utrpení se dalo předejít. Je to zvláštní. Doporučovala bych ženám, které jsou partnery bité, aby situaci nenechaly vyhrotit do stadia jako já, kdy jde už o život a našly sílu vyhledat pomoc.*

Měla jsem to štěstí, že druh byl policií z bytu vykázán. Já mohla zůstat sama s dcerami doma. Konečně jsem se začala cítit bezpečně. Dál jsem chodila do zaměstnání, druh platil výživné na mladší dceru, takže jsem nezůstala bez domova ani financí. V té době jsem si jen uvědomovala, že v bytě žiju s druhem a dcerama a v případě útěku bych neměla kam jít. K matce jsem utéct nemohla. Nevěděla jsem o jiném způsob řešení, než s druhem dál žít. Nenapadlo mě požádat pomoc intervenčního centra, ani jsem nikdy nekontaktovala žádnou linku důvěry, natož utéct do azylového domu. Potřebovala jsem jinou pomoc, pomoc druhých lidí, protože sama něco řešit jsem nebyla schopná. Nebýt všímavosti a pomoci okolí nevím, jestli a jak bych žila v dnešní době.

Paní Dana

S paní Danou jsem byla naposledy v kontaktu při výslechu u vyšetřovatelky druhý den po zahájení trestního stíhání manžela paní Dany. Paní Dana uvedla, že se přestěhuje i se synem k rodičům. Rodiče byli také na Policii ČR přítomni, s přestěhováním dcery souhlasili, sami jí to nabídli. Byli si vědomi, že dcera potřebuje jejich pomoc, neboť sama by řešení celé situace nezvládla. Paní Dana uvedla, že kdyby nebylo rodičů, tak by sama od manžela nikdy neodešla, „*děkuji jim a jsem šťastná, že jsem od manžela pryč.*“ Přiznala, že byla na manželovi závislá, neměla nikoho, komu by se s problémem mohla svěřit, nevěděla kam jít, co dělat, nedokázala si představit kam by šla, kde by žila. Neměla žádné peníze a hledat pomoc u rodičů si nepřipustila. Také se bála, že by jí nikdo nevěřil. Bála se, že by přišla o syna. Neviděla žádné reálné východisko, proto by situaci neřešila a ve vztahu s manželem by setrvala dál i přesto, že z manžela měla strach, protože ji bil čím dál tím víc. Je ráda, že se setkala s příjemným jednáním pracovnice intervenčního centra a je překvapena i ochotným a vstřícným přístupem policistů, se kterými je v kontaktu již třetí den. „*Nemyslela jsem si, že odejít od manžela půjde tak rychle a snadno, vůbec by mě to nenapadlo. Myslela jsem si, že je má situace bezvýchodná. Víte jak se mi teď žije lehce,*

když vím, že mě doma nebude čekat manžel a nemusím se bát, že kvůli něčemu dostanu? “
Také ale připustila, že má manžela pořád ráda, a že nyní si nedokáže představit, jak bez něho bude žít.

Paní Dana v měsíci říjnu měla mobilní telefon nedostupný. Zjistila jsem, že se od rodičů se synem odstěhovala do pronajatého bytu. Manžel byl po půl roce z vazby propuštěn. Paní Dana se má s manželem stýkat, nekomunikuje a vyhýbá se terapeutickému programu. Rodiče opustila z důvodu, že byli proti obnově vztahu dcery s manželem a zakazovali jí kontakt s ním. Ani po dvou měsících trvání vazby manžela se paní Dana netajila tím, že manžela pořád miluje a po jeho propuštění se k sobě vrátí. Netajila se také s tím, že jí manžel posílá milostné dopisy, kde se jí omlouvá, lituje všeho, co jí způsobil a slibuje jí, že se změní.

7.4 VÝSLEDEK VÝZKUMU VE VZTAHU K CÍLI

Paní Alice

- Byla velmi spokojena s přístupem pracovnice intervenčního centra, pracovníků psychosociálního centra, sociálními pracovníky i pracovníky Policie České republiky v počátečních fázích řešení své situace. Setkala se s lidským a profesionálním jednáním, který ji výrazně pomohl situaci v krizi řešit.

Setkala se ale s nepříjemným jednáním při projednávání věci u soudu, kdy přístupem soudce byla osobně zraňována. Dále s neprofesionálním přístupem pracovníků krizového centra, kteří neplnili své povinnosti vyplývající z nařízeného soudního styku manžela s dcerou.

- Důležitý byl pro ni prvotní impulz kamarádky, která ji donutila navštívit intervenční centrum a za velmi důležitou pokládá pomoc institucí zejména v prvotních fázích řešení situace, kdy se jako oběť cítila bezmocná, vystrašená a neschopná cokoliv řešit či dělat. V intervenčním centru jí pracovnice pomohly nalézt důležitou pomoc a to v získání pocitu bezpečí, uvědomění si ochrany a v získání informací o možnostech řešení problému s bydlením a financemi, a to vedlo paní Alici k rozhodnutí od manžela odejít. Připouští, že pokud by ji taková pomoc a ochota poskytnuta nebyla, nevěděla by, co dělat a setrvala by ve vztahu s násilným manželem dál.
- Pro paní Alici je podstatné, že v současné době žije se svou dcerou sama, bez vazby na manžela, je zaměstnána a v žádném případě nelituje, že se rozhodla domácí násilí řešit. V otázce pomoci ze strany státu by zlepšila možnosti v oblasti finanční i materiální

pomoci i v systému peněžních příspěvků, neboť se ocitla v situaci, kdy si svou bezpečnost a důstojnost musela zajistit sama na vlastní náklady.

- Byla překvapena přístupem pracovníků Policie České republiky. Předtím policii vnímala jako poslední instituci, na kterou by se mohla obrátit. Mýlila se a sama byla překvapena, jaké pomoci a podpory se jí dostalo.

Paní Romana

- Byla spokojena se všemi profesemi zabývajícími se jejím případem. Všechny jí pomohly a podpořily. Největší obavy měla z jednání na policii, ale nakonec byla překvapena s jakým zájmem a vstřícností Policie České republiky řešila její případ.
- Důležitý a rozhodující byl v jejím případě postup kolegyně ze zaměstnání, která kontaktovala intervenční centrum a tím se do případu vložily další instituce, které jí pomohly. Nebýt všímavé kolegyně ze zaměstnání, sama by paní Romana pomoc nehledala, neboť pro ní neexistovala žádná naděje, jak domácího násilí řešit. Získala pocit bezpečí i ochrany a to pro ni bylo důležité.

I přesto, že nemusí řešit problém s bydlením, uvítala by pomoc ve formě peněžních příspěvků.

- V současné době žije se svými dcerami bez násilného partnera, je zaměstnána, v životě spokojená a klidná a je překvapena, jak se pro ni z neřešitelné situace stal normální život.

Paní Dana

- Byla spokojena s přístupem i pomocí intervenčního centra a Policie České republiky. Více od paní Dany vzhledem k situaci, že je pravděpodobně ovlivňována manželem zjištěno nebylo.
- Z násilného vztahu paní Daně pomohli rodiče.

Příběhy žen uvedených v praktické části mé práce se převážně shodují v:

Pojí je společné znaky a druhy domácího násilí:

- společné bydlení a propojenost, blízký vztah intimní povahy, soukromí, jako místo činu,
- dlouhodobost, opakovanost útoků a stupňující se agresivita,
- skrytost nebo obtížná kontrolovatelnost,
- asymetrie ve vztahu, uplatnění moci a kontroly a rozporný postoj oběti k pachateli,
- fyzické, psychické, sexuální, ekonomické, sociální a emocionální násilí,

Staly se obětí domácího násilí, byly pachatelem zraňovány, poškozovány na životě a byla ohrožována jejich osobnost,

- primární i terciální viktimizace,

U obětí byl diagnostikován syndrom týrané osoby a oběti se ve svých výpovědích:

- sebeobviňovaly, měly snížené sebevědomí, následky násilí minimalizovaly a ustupovaly pachateli

Typickým důsledkem pro oběti byla:

- vazba, závislost k pachateli a setrvávání s ním, zatajování závažnosti, popírání viny pachatele a příčin zranění, popírání viktimizace,

Ve struktuře osobnosti obětí:

- nebyly patrné příznaky duševní choroby, specifické poruchy osobnosti. Byly věrohodné,

Rozumové schopnosti:

- se pohybovaly v části průměru (až mírného nadprůměru)

Oběti pocházely:

- z normální, bezkonfliktní, vzdělané rodiny, dětství obětí nebylo problematické, byly zaměstnané

Oběti mají děti

- které byly vztahem poškozovány a ohrožovány

Odlišnosti v jednotlivých případech se projeví v:

Příčiny vzniku domácího násilí jsou u obětí různé:

- U paní Alice – docházelo k problémům již v počáteční fázi vztahu s partnerem, zejména kvůli partnerovo mentální odlišnosti i původu
- U paní Romany – došlo k násilnému vztahu po narození dcery a z důvodu častého požívání alkoholických nápojů partnera a žárlivosti
- U paní Dany – nástupem do společného zaměstnání-podnikání s partnerem

Rozdílný průběh vyšetřování:

- U paní Alice – odchod do psychosociálního centra, později bylo proti pachateli zahájeno trestní stíhání
- U paní Romany – proti pachateli bylo zahájeno trestní stíhání a bylo vydáno předběžné opatření o výkonu rozhodnutí o vykázání ze společného obydlí a nenavazování kontaktů s obětí

- U paní Dany - proti pachatelovi bylo zahájeno trestní stíhání a byl vzat do vazby

Současný život

- Paní Alice a Romana se osamostatnily, žijí bez násilného partnera, nejsou pod jeho vlivem. Paní Dana se s manželem po jeho návratu z vazby opět sblížila, je pod jeho vlivem, nekomunikuje s rodiči a setrvává s ním,

Na jakých skutečnostech se oběti shodují a co společné je pojilo:

- bez pomoci okolí (kamarádek, rodičů, kolegů) by se samy nerozhodly situaci řešit nebo od partnera odejít, kontaktovat úřady nebo Policii České republiky se bály nebo se styděly,
- prvotní informace a zásadní a významnou pomoc získaly od pracovníků intervenčního centra,
- pro řešení domácího násilí je důležité získat podnět pocitu bezpečí, ochrany, zajištění bezpečnosti a ochrany do budoucnosti, poté ochota, projev pochopení, lidský přístup, posílení sebedůvěry, poskytnutí rad,
- z neřešitelné, bezvýchodné situace, ze které neviděly cestu ven, žijí nyní běžný život bez násilí,
- pro domácí násilí je ze strany státu důležitá pomoc v oblasti finanční a materiální

Mohu uvést, že informace získané z odborné literatury, odborných časopisů i článků z internetových stránek se plně shodují s použitými případy v mé bakalářské práci. Jedná se o typické případy domácího násilí i typické oběti. Také ze své praxe mohu potvrdit shodnost praxe s teorií.

ZÁVĚR

Jakékoliv násilí je útokem na základní lidská práva obětí a je nezákonné. Domácí násilí má vážné důsledky nejenom pro život a zdraví obětí, ale i pro jejich děti. Proto by se měl každý stát snažit poskytovat obětem pomoc a ochranu a působit i preventivně. Při řešení domácího násilí je také nutná aktivní činnost ze strany společnosti, její otevřenost a postoj k řešení dané problematiky. Domácí násilí není jednorázovou záležitostí, trvá delší dobu, intenzita se stupňuje a včasný zásah může oběti zachránit život.

Českou republiku můžeme zařadit mezi státy Evropské unie, které domácí násilí nepopírají a mají v právním řádu upravenou ochranu před domácím násilím. Prvním legislativním krokem byla novela trestního zákona provedená zákonem č. 91/2004 Sb., která nabyla účinnosti dne 1.6.2004. Do trestního zákona byl vložen § 215a upravující trestný čin týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě a zákon na ochranu před domácím násilím, který nabyl účinnosti dne 1.1.2007, který neobsahuje žádná „samostatná“ ustanovení, ale jeho prostřednictvím se novelizují další zákony.

Domnívám se, že přijetím uvedených zákonů jednoznačně došlo ke zlepšení pomoci obětem domácího násilí a tím i k řešení problému páchaného domácího násilí.

Myslím si, že je důležité znát názory obětí, vědět jak hodnotí přístup a pomoc orgánů činných v trestním řízení i pomáhajících profesních institucí v boji proti domácímu násilí. Zajímá mě, jestli aktivity a snahy orgánů Policie České republiky mají smysl a mají i pozitivní odezvu, neboť po skončení procesních úkonů orgány Policie České republiky již oficiálně nemají od obětí zpětnou vazbu. Podstatný je pro mě shodný závěr obětí, že přístup Policie České republiky při řešení domácího násilí je lidský, vstřícný, empatický a pomocný. Oběti takový postup od policistů neočekávaly, spíše se jednání s policií obávaly, nebo se styděly na Policii České republiky své problémy řešit. A v konečné fázi byly překvapené profesionálním přístupem policistů.

Dalším výsledkem je skutečnost, že nejdůležitější pomoc pro oběti zůstává na okolí, pomoc poskytují především členové rodiny a přátelé. Prvním záchytným místem, kam se oběť nebo příbuzní či přátelé oběti obracejí, je intervenční centrum. Důležitá je pro oběti bezpečnost, ochrana, finanční a materiální zabezpečení a lidský přístup. Oběti se shodují, že domácí násilí má smysl řešit a doporučují všem obětem takto včas učinit.

Jsem ráda, že oběti v mé bakalářské práci vyhodnotily řešení domácího násilí s takovým pozitivním výsledkem, a že snaha a pomoc všech zúčastněných profesí i jednotlivců je pro oběti domácího násilí účinná a efektivní

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

MONOGRAFIE

- (1) BEDNÁŘOVÁ, Z.; MACKOVÁ, K.; PROKEŠOVÁ, H.: *Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovníce a pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí*. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2006. ISBN 80-86878-50-3
- (2) BUSCOTE, A.: *Z pekla ven. Žena v domácím násilí*. 1. vyd. Brno: Computer Pres, a.s., 2008. ISBN 978-80-251-1786-6
- (3) CONWAY, H.: *Domácí násilí*. 1. vyd. Praha: Albatros, a.s., 2007. ISBN 978-80-00-01550-7
- (4) DUFKOVÁ, I.; ZLÁMAL, J.: *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí: Pracovní manuál*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra, Středisko pro výchovu k lidským právům a profesní etiku, 2004
- (5) ČERMÁK, I.: *Lidská agrese a její souvislosti*. Žďár nad Sázavou: Fakta, v.o.s., 1999, ISBN 80-902614-1-8
- (6) ČÍRTKOVÁ, L.: *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2004. ISBN 80-86473-86-4
- (7) ČÍRTKOVÁ, L.: *Moderní psychologie pro právníky*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008. ISBN 978-80-247-2207-8
- (8) ČÍRTKOVÁ, L.; VITOUŠOVÁ, P.; a kol.: *Pomoc obětem (svědkům) trestných činů: Příručka pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-2014-2
- (9) HENDL, J.: *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 978-80-7367-485-4
- (10) HIRIGOYEN, M.: *Psychické násilí v rodině a v zaměstnání*. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0994-980-7179-175-X
- (11) KRÁL, V.: *Odškodňování obětí trestné činnosti*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 1998. ISBN 80-7179-175-X
- (12) MARREWA, A.: *Nenechte si ubližovat*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-510-5
- (13) MARVÁNOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M.: *Partnerské násilí*. Praha: Linde, s.r.o., 2008. ISBN 978-80-86131-76-4
- (14) SOCHŮREK, J.: *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie*. Liberec: Technická univerzita, katedra pedagogiky a psychologie, 2002. ISBN 80-7083-679-2

- (15) ŠPATÉNKOVÁ, N.; a kol.: *Krizová intervence pro praxi*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2004. ISBN 80-247-0586-9
- (16) VÁGNEROVÁ, M.: *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3
- (17) VOŇKOVÁ, J.; HUŇKOVÁ, M.; a kol.: *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 1. vyd. Praha: proFem, 2004. ISBN 80-239-2106-1

OSTATNÍ ZDROJE

- (18) ŠEDIVÁ, M.: Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí. Bílý kruh bezpečí: 2007. ISBN 978-80-239-9449-0
- (19) VOŇKOVÁ, J., Metodický rámec práce intervenčních center a podpora jejich vzniku. Bílý kruh bezpečí: 2007. ISBN 978-80-239-9448-3
- (20) ČASOPIS POLICISTA č. 9/2000

ZÁKONY A PROVÁDĚCÍ VYHLÁŠKY

- (21) Věstník Ministerstva zdravotnictví ČR, Postup lékařů při poskytování zdravotní péče osobám ohroženým domácím násilím. Duben 2006, částka 3
- (22) Zákon č.200/1990 Sb., o Přestupcích, podle stavu k 18.5.2009. Sagit, a.s.2009. ISBN 978-80-7208-747-1
- (23) Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, ve znění pozdějších předpisů
- (24) Zákon č. 273/2008 Sb. o Policii ČR ze dne 17. července 2008
- (25) Závazný pokyn policejního prezidenta č. 21/2009, o posttraumatické intervenční péči a anonymní telefonní lince pomoci v krizi
- (26) Závazný pokyn policejního prezidenta č. 200/2008, o provádění vykazání i metodika postupu policistů v souvislosti s domácím násilím

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

- (27) (on-line) www.mvcr.cz
- (28) (on-line) www.feminismus.cz
- (29) (on-line) www.rosa.cz
- (30) (on-line) profem.cz